ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

The Gleaner

Vol 14 (1977)

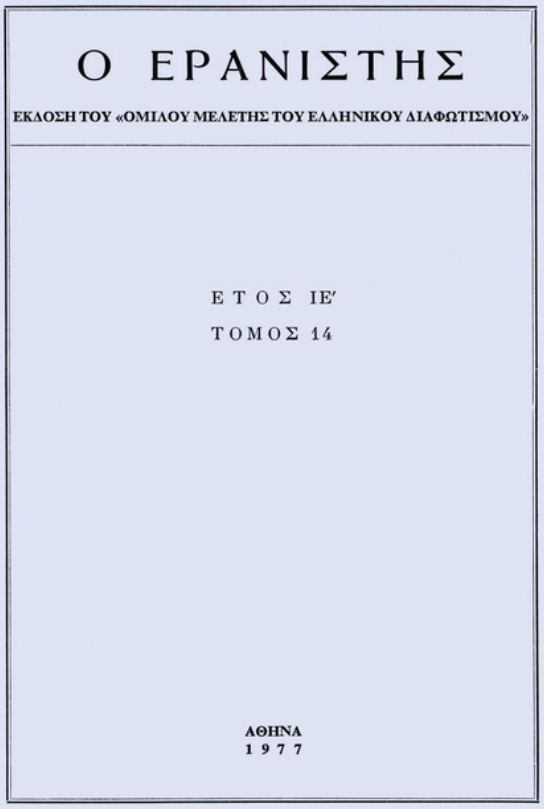
Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ «ΟΜΙΛΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ»

ΕΤΟΣ ΙΕ'

ΤΟΜΟΣ 14

ΑΘΗΝΑ
1977

Προσθήκες στην Ελληνική Βιβλιογραφία (Συμβολή πρώτη)

Θωμάς Ι. Παπαδόπουλος

doi: 10.12681/er.375

To cite this article:

Παπαδόπουλος Θ. Ι. (1977). Προσθήκες στην Ελληνική Βιβλιογραφία (Συμβολή πρώτη). *The Gleaner*, *14*, 138–184. https://doi.org/10.12681/er.375

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 27/04/2024 16:43:32

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
Συμβολὴ πρώτη

Γιορτάσαμε τὸ 1976 τὰ 500 χρόνια ἀφότου τυπώθηκε τὸ πρῶτο σ' ἑλληνικὴ γλώσσα βιβλίο, ἡ Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη[1], κι ἀκόμα, ἰδιαίτερα στὰ τελευταῖα χρόνια, ὅλο καὶ νέα βιβλία παρουσιάζονται, σὲ σχετικὲς μελέτες, γιὰ νὰ ἐνταχθοῦν σ' αὐτὴν πού, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, ὀνομάζουμε Ἑλληνικὴ ἀναδρομικὴ (ἢ ἱστορικὴ) Βιβλιογραφία. Πότε θὰ σταματήσουν οἱ «προσθῆκες»; Μ' ἄλλους λόγους, πότε θὰ ὁλοκληρωθεῖ αὐτή μας ἡ Βιβλιογραφία; Ἄγνωστο. Ὑποψιαζόμαστε, μάλιστα, ὅτι μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου θὰ φθάσουμε σὲ ἀδιέξοδο, ἂν προηγουμένως δὲν ἀναθεωρήσουμε τὶς ἀπόψεις μας σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Γιατὶ λέμε σήμερα, σὲ γενικὲς γραμμὲς, πὼς ἐντάσσουμε σ' αὐτὴν ὅσα βιβλία φανερώνουν τὴν πνευματική, μὰ καὶ τὴν ὁποιαδήποτε ἄλλη, δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων πού ἔζησαν μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, ἢ ὅσα μιλοῦν ἢ γράφτηκαν στὴ γλώσσα τῶν νεοελλήνων ἢ χρησίμευσαν γιὰ πνευματικὴ τροφή τους στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ὁρισμός, ὁ γενικός, μᾶς μπέρδεψε τὰ πράγματα. Εἶναι τόσο πλατύς, πού μ' αὐτὸν καλύφθηκαν ἀρκετὲς ὑπερβολές, ἐνῶ ἀντίθετα παραλείφθηκαν ἀπὸ τοὺς βιβλιογράφους ἄλλες σχετικὲς περιπτώσεις. Δὲν μᾶς ἐξήγησαν γιατί ἕνα ἁπλὸ «imprimatur» σ' ἕνα βιβλίο ἀπὸ κάποιον Ἕλληνα δίνει δικαίωμα, στὸ βιβλίο αὐτό, εἰσόδου στὸ χῶρο τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας κι ἀντίθετα, γιατί παραλείφθηκε ἡ ἐντάξη σ' αὐτὴν βιβλίων ἄλλων, ὅπως

1. Δὲν λέμε «ἀφότου ἄρχισε ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία», γιατὶ τότε πᾶμε μιὰν ὁλόκληρη δεκαετία πιὸ πίσω. Ἔχουν κιόλας ἐνταχθεῖ σ' αὐτὴν μιὰ εἰκοσάδα περίπου βιβλίων, πού τυπώθηκαν πρὶν ἀπὸ τὴν Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη, μὲ παλαιότερο μιὰ μετάφραση λόγου τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἀπὸ τὸν Γεώργιο Τραπεζούντιο, πού, ἀχρονολόγο, τοποθετεῖται στὸ ἔτος 1466 καὶ περιγράφτηκε κι ἐντάχθηκε σ' αὐτὴ τὴν Βιβλιογραφία τόσο ἀπὸ τὸν Emile Legrand, *Bibliographie Hellénique, XV - XVI* τ. Γ', σ. 102 - 4, ὅσο καί, πρόσφατα (τὸ ἴδιο βιβλίο!), ἀπὸ τοὺς Γ. Λαδᾶ - Ἀθ. Χατζηδῆμο, *Προσθῆκες, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Émile Legrand γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII*, Ἀθήνα 1976, σ. 1.

μερικῶν τοῦ Φρ. Πόρτου (ὁ Legrand γνώριζε καὶ ἀντίτυπό τους), τοῦ ὁποίου ἐντάξαμε στὴ Βιβλιογραφία βιβλία σημαντικὰ ἢ ἀσήμαντα ἄλλα[2]. Οἱ μεταγενέστεροι, ποὺ ἐπιδόθηκαν νὰ συμπληρώσουν τὸ μεγαλειῶδες, πράγματι, ἔργο τοῦ σοφοῦ Legrand, ἀκολούθησαν τὸ δικό του παράδειγμα καὶ συνέχεια μᾶς δίνουν «προσθῆκες» νέες, ἔτσι πού, ἀπὸ τώρα κιόλας, νὰ εἶναι δύσκολο νὰ συγκρατοῦμε ὅσα ἀκριβῶς βιβλία αὐτῆς τῆς Βιβλιογραφίας ξέρουμε, ὥστε νὰ ἐπισημαίνουμε, χωρὶς ἰδιαίτερη δυσκολία, αὐτὰ ποὺ δικαιωματικὰ τῆς ἀνήκουν καὶ ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀποθησαυρισθεῖ.

Δεύτερη αἰτία τοῦ «κακοῦ» εἶναι ἡ ἀποκαρδιωτικὴ ἄγνοια ποὺ ἔχουμε γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἰδιαίτερα τῶν μικρότερων σὲ φήμη καὶ ἀριθμὸ βιβλίων, τῶν ὄχι ὅμως μικρότερης σημασίας γιὰ τὴν Βιβλιογραφία μας ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν. Ὁ Legrand ἐρεύνησε περισσότερο στὶς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος βιβλιοθῆκες. Εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρονται περισσότερο αὐτές, γιὰ τέτοια ἔρευνα, εἶναι, θέλουμε νὰ ποῦμε, πιὸ ἁρμόδιες νὰ διατηρήσουν ἕνα λειτουργικὸ ἑλληνικὸ βιβλίο (πού, στὸ κάτω κάτω, δὲν ξέρουν καλὰ καλὰ πῶς νὰ τὸ ἀποδελτιώσουν, γιὰ νὰ τὸ ταξινομήσουν στὸν δελτιοκατάλογο τους), ἀπὸ τὶς μικρὲς καὶ ἀσήμαντες δικές μας, ποὺ κάποιος, ἀνώνυμος συχνὰ γιὰ μᾶς, τοὺς τὸ φύλαξε καὶ τὸ κληροδότησε ὕστερα, γιὰ νὰ τὸ θάψουν, δυστυχῶς, ἐκεῖνες στὰ ράφια τους; Καὶ δὲν φταῖνε μόνο οἱ βιβλιοθῆκες. Ἔστειλαν ποτέ, τὰ ἁρμόδια πνευματικά μας ἱδρύματα, εἰδικοὺς νὰ ψάξουν στὶς «ἐλάσσονες» δικές μας βιβλιοθῆκες; Γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ὅτι κάτι τέτοιο οὔτε κὰν στὶς μεγάλες μας βιβλιοθῆκες δὲν ἔγινε ποτέ. Καὶ νὰ ἦταν ἡ σημασία τῆς ἔρευνας μικρή. Μὰ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἀντίθετα μὲ τοὺς ξένους, ἀναδρομικὴ βιβλιογραφία δὲν θὰ πεῖ ἁπλῶς τὰ προϊόντα τῆς τυπογραφικῆς τέχνης. Γιὰ μᾶς βιβλιογραφία καὶ ἱστορία ταυτίζονται. Τὰ βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ἡ ἀναπνοὴ ἑνὸς δουλωμένου Ἔθνους ποὺ μ' αὐτὰ ἑτοίμαζε τὸν ξεσηκωμό του, μ' αὐτὰ καταξίωνε τὴν ἱστορική του συνέχεια.

Τὴν ἀλήθεια γιὰ τοὺς ἀνεκμετάλλευτους ἀκόμη κρυφοὺς «θησαυ-

2. Ἤξερε ὁ Legrand, κι ὅμως δὲν περιέλαβε, τρία ἔργα τοῦ Φρ. Πόρτου, τυπωμένα στὰ ἔτη 1573, 1574 καὶ 1578, ποὺ ἁπλῶς τὰ μνημόνευσε στὴν εἰσαγωγὴ τῆς Βιβλιογραφίας του. Βλ. E. Legrand, *Bibliographie Hellénique.*, ὅ.π., τ. Β', σ. XV, XVI - XVII. Γιὰ νὰ μὴν ἀναρωτηθοῦμε, δίκαια ἄλλωστε, γιὰ τὸν ἀνεξήγητο ἀποκλεισμὸ δυὸ ἄλλων ἐντύπων, τῶν ἐτῶν 1572 καὶ 1573, ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὸν αὐτὸν Φρ. Πόρτο, καὶ τῶν ὁποίων, πάλι, ὁ Legrand (βλ. ὅ.π., σ. XIV καὶ XIV - XV) ἐγνώριζε ἀντίτυπο.

ρούς», πού μπορεῖ νὰ κλείνουν οἱ ἑλληνικὲς μικρὲς βιβλιοθῆκες, ἐπιβεβαιώνει καὶ τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς τῆς ἀνακάλυψης, ἀπὸ τὸ μάτι τῶν εἰδικῶν, πολλῶν βιβλίων, γιὰ τὰ ὁποῖα εἴχαμε παντελὴ ἢ μερικὴ ἄγνοια, σὲ καταλόγους, κατὰ κανόνα κακούς, μερικῶν μὴ ὀνομαστῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, πού δημοσιεύτηκαν, ἰδιαίτερα τελευταῖα[3].

Ἀκολουθώντας, λοιπόν, κι ἐμεῖς τοὺς σημερινοὺς κανόνες πού ἰσχύουν γιὰ τὴν ἔνταξη βιβλίων στὴν ἐθνική μας ἀναδρομικὴ Βιβλιογραφία, δίνουμε τὶς παρακάτω 84 «προσθῆκες», σὰν πρώτη συμβολή. Πρόκειται γιὰ 30 ἔντυπα τοῦ 16ου αἰῶνος, 17 τοῦ 17ου καὶ 37 τοῦ 18ου. Γιὰ πέντε ἀπ' αὐτὰ πήραμε τὶς πληροφορίες ἀπὸ ἔντυπους καταλόγους ἢ σχετικὲς μελέτες, κατὰ τὴν κρίση μας, ἀξιόπιστες. Γιὰ ἄλλα δώδεκα, πού εἴχαμε ἐπισημάνει στὸν ἔντυπο κατάλογο τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Λειμῶνος στὴ Λέσβο[4], εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς στείλει, τελευταῖα, περισσότερες πληροφορίες ὁ συντάκτης του ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς κ. Νικόδημος Παυλόπουλος, τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμε κι ἀπὸ ἐδῶ. Θεωρήσαμε, ἐπίσης, χρήσιμο νὰ συμπεριλάβουμε δύο ἔντυπα σὰν «ἀβιβλιογράφητα» (ὅπως ὀρθὰ τὰ χαρακτηρίζει ὁ φίλος κ. Φ.Η. Ἠλιού)[5], ὥστε, ἀπὸ τὴν ἐδῶ μνεία τους, νὰ παρακινηθεῖ ἡ ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνεύρεση ἀντιτύπων. Τῶν τριάντα ἀπὸ τὰ ἐντασσόμενα βιβλία εἴδαμε ἀντίτυπο σὲ ξένες, ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, βιβλιοθῆκες. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτά, τὰ εἴκοσι ἕξη, ἀνήκουν στὴν περιώνυμη βιβλιοθήκη τῆς Ρώμης Casanatense[6], τῆς ὁποίας ὁ σημερινὸς διευθυντὴς καθη-

3. Ἀναφέρουμε τρεῖς ἀπὸ αὐτούς, πού εἶναι συνθεμένοι ἀπὸ τὸ ἐπαινετὸ πάθος ἀνθρώπων ὄχι εἰδικῶν: 1) Νικ. Π. Δελιαλῆς, *Κατάλογος ἐντύπων «Δημοτικῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης». Μέρος πρῶτον, Ι: Ἔντυπα ἐκδόσεων 1494 - 1832, πλὴν τῶν ξενογλώσσων...* Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1948. 2) Γρηγόριος Μανιατόπουλος, *Εὑρετήριον τῶν ἀρχαίων ἐντύπων ἐκδόσεων τῆς μονῆς Σινᾶ (1540 - 1900)*, Ἐν Καΐρῳ 1965. 3) Νικόδημος Παυλόπουλος, *Τὸ Α - Β - Γ τοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἱερᾶς μονῆς Λειμῶνος*, Μυτιλήνη 1976.

4. Βλ. Νικόδημος Παυλόπουλος, *ὅ.π.* Ὁ κατάλογος αὐτὸς ἄρχισε νὰ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸ 1972 σὲ τετράφυλλα ἐνσωματωμένα στὰ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ τῆς μητροπόλεως Μηθύμνης «Δελτίον Ἡ Ὁδὸς τοῦ Κυρίου». Τὸ 1976 κυκλοφόρησε καὶ σὲ ἀνεξάρτητο βιβλίο.

5. Φίλιππος Η. Ἠλιού, *Προσθῆκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία* Α' Ἀθήνα 1973, σ. 24 - 25, 318. Στὸν κατάλογό μας εἶναι οἱ ἀριθμοὶ 38 καὶ 47.

6. Ἦταν ὀνομαστὴ στὴ Ρώμη, ἀπὸ τὸ 1664, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ καρδιναλίου Girolamo Casanata. Αὐτός, ὅταν πέθανε τὸ 1700, ἄφησε μὲ διαθήκη του 160 χιλ. σκοῦδα γιὰ τὴ στέγαση καὶ λειτουργία της γιὰ τὸ εὐρὺ κοινό. Καθιερώθηκε ἀπὸ τὸ ἔτος ἐκεῖνο σὰν δημόσια βιβλιοθήκη. Ἡ σημε-

γητὴς κ. Alfredo Serrai, καθὼς καὶ ὅλο τὸ προσωπικό, μᾶς ἔκαναν πολλὲς διευκολύνσεις, ὅταν σὲ σύντομη πρόσφατη ἐπίσκεψή μας ἐκεῖ ἐργασθήκαμε γιὰ τὴν ἀνεύρεσή τους.

Ἰδιαίτερος λόγος πρέπει νὰ γίνει γιὰ τὰ βιβλία τοῦ ἔτους 1729, ποὺ τυπώθηκαν στὴν Βενετία στὴν σειρὰ τῆς «Βυζαντίδος». Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἀναφέρουν, συχνὰ σὲ ὁλόκληρη σελίδα, στὸν κολοφώνα τους ὅτι διορθώθηκαν ἀπὸ τὸν διδάσκαλο καὶ διευθυντὴ τότε τοῦ Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου Ἀθηναῖο Γεώργιο Πατούσα. Δὲν μποροῦμε νὰ καταλάβουμε γιὰ ποιὸ λόγο δὲν πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία καὶ τὰ βιβλία αὐτά. Ἂν σ' αὐτὴν δικαιωματικὰ ἀνήκουν ὅσα μαρτυροῦν τὴν πνευματική, ἰδιαίτερα, δράση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν 15ο αἰώνα καὶ ὕστερα, τότε γιατὶ νὰ μὴν θεωρηθεῖ πνευματικὴ προσφορὰ ἡ ἐργασία αὐτὴ καὶ τοῦ Γ. Πατούσα; Δὲν τὴν μειώνει οὔτε ἡ ὑπόθεση πὼς μπορεῖ νὰ περιορίσθηκε στὴν τυπογραφικὴ καθαρὰ διόρθωση, πρᾶγμα ἀμφίβολο, ἀφοῦ διόρθωση ἑλληνικῶν κειμένων τότε, ἀπὸ τὸν μοναδικὸ Ἕλληνα συνεργάτη τῆς ἔκδοσης καὶ μάλιστα ἄνδρα ἀναγνωρισμένης λογιότητος, πρέπει νὰ σήμαινε οὐσιαστικὴ φιλολογικὴ προσφορά.

Καὶ γιατὶ εἶναι προσφορὰ οὐσιαστικότερη ἡ παρένθεση καὶ δημοσίευση ἑνὸς ὀλιγόστιχου, τὶς περισσότερες φορὲς τελείως ἄμουσου, ποιητικοῦ κατασκευάσματος, τοῦ ὁποιουδήποτε Ἕλληνος στιχοπλόκου σὲ κάποιο βιβλίο τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον, κατὰ κανόνα, ἐντάσσουμε στὴν δική μας Βιβλιογραφία, ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Γ. Πατούσα, ἔστω τὴν τυπο-διορθωτική, σὲ ὀγκώδεις τόμους μεγάλης φιλολογικῆς ἀξίας, ὅπως αὐτοὶ τῆς «Βυζαντίδος»; Ὁ Legrand (XVIII, I σ. 232 - 233), περιγράφοντας τὸ «Εὐχολόγιον» τοῦ Jac. Goar, ἀναδημοσιεύει τὴν μνεία τοῦ κολοφώνα γιὰ τὴν διόρθωση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Γ. Πατούσα, ποὺ εἶναι κατὰ λέξη ἡ ἴδια μνεία ποὺ ἀπαντᾶ καὶ στοὺς τόμους τῆς «Βυ-

ρινὴ μεγαλόπρεπη αἴθουσα ποὺ τὴν στεγάζει (μήκους 60,30 μέτρων!) συμπληρώθηκε τὸ 1729. Τὴν διεύθυναν οἱ δομηνικανοὶ μοναχοὶ μέχρι τὸ 1873, ὅταν τὴν ἀνέλαβε τὸ Ἰταλικὸ κράτος. Πλούσια σὲ σπάνια χειρόγραφα καὶ βιβλία, μὲ ἔντυπο παλαιὸ πεντάτομο κατάλογο τῶν βιβλίων της (A — Leodegonius), ποὺ εἶναι ἀκόμα καὶ σήμερα σὲ χρήση: *Bibliothecae Casanatensis catalogus librorum typis impressorum*, Romae, Salviani Fratres, 1761 - 1790. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὴν μακρόχρονη λειτουργία της τὴν διεύθυναν καὶ τρεῖς Χιῶτες τὴν καταγωγή, οἱ Θωμᾶς Μαμάκης, στὰ ἔτη 1746 - 1749 (βλ. Κωνστ. Ἀμαντος, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν*, Πειραιεὺς 1946, σ. 125), Δομήνικος Ἰουστινιάνης (1759 - 1775) καὶ Φραγκῖσκος Ξαβέριος Τιμόνης (1788 - 1794).

ζαντίδος», τοὺς ὁποίους ὅμως ἀγνόησε συστηματικὰ στὴν Βιβλιογραφία του, χωρὶς νὰ ἐξηγήσει τὴν αἰτία. Ἂν μάλιστα τονίσουμε πὼς κι ὁ Γ. Πατούσας νὰ μὴν ὑπῆρχε, τέσσερεις τουλάχιστον ἀπὸ τοὺς τόμους αὐτοὺς θὰ ἔπρεπε δικαιωματικὰ νὰ μποῦν στὴν Βιβλιογραφία μας γιὰ ἄλλους λόγους, γιατὶ δηλαδὴ δημοσιεύουν καὶ ἔργα τοῦ Λ. Ἀλλατίου, Λ. Χαλκοκονδύλη καὶ Μ. Χρυσολωρᾶ[7], τότε ἡ μέχρι τώρα παράλειψη τῆς ἐνταξής τους εἶναι περισσότερο ἀνεξήγητη. Κι ἀκόμα, τὴν προσφορὰ αὐτὴ τοῦ Γ. Πατούσα δὲν τὴν ἀγνόησαν μόνο οἱ βιβλιογράφοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱστορικοὶ ποὺ μίλησαν γι' αὐτὸν καὶ τὸ ἔργο του καὶ ποὺ ἔδωσαν στοιχεῖα λεπτομερὴ γιὰ μικρότερης σημασίας δραστηριότητες τοῦ Ἀθηναίου λογίου[8].

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ

***1.**— PROBLEMATUM Aristotelis/Sectiones duaedequadra/ginta Theodoro Gaza/interprete./PROBLEMATUM Alexa/dri Aphrodisiei libri duo/eodem Theodoro/interprete./ALDUS MA.RO./[Τυπ. σῆμα].[Κολοφώνας]: Venetiis. mense Martio.MD. IIII.

32 ἑκ.— φ. [1] + 206 - 273 + [1]. (Στὸ ἀντίτυπο δυὸ διαφορετικὰ φύλλα ἔχουν ἀριθμὸ 270).— Casanatense: B.X. 48.

Ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, III σ. 148 - 150, περιέγραψε ἀντίτυπο στὸ ὁποῖο, πρὶν ἀπὸ τὰ *Προβλήματα* Ἀριστοτέλους καὶ Ἀφροδισιέως, ὑπάρχουν τῶν αὐτῶν *Περὶ ζώων* καὶ *Περὶ φυτῶν*. Φαίνεται ὅτι τὰ δυὸ μέρη κυκλοφόρησαν καὶ σὰν ἀνεξάρτητα βιβλία, ποὺ διατήρησαν ὅμως τὴν πρώτη ἀρίθμηση τῶν φύλλων τους. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι τοῦ δευτέρου τούτου μέρους ὁ τίτλος ἔγινε πολὺ βραχύτερος ἐδῶ ἀπὸ τὸν μακροσκελὴ ποὺ παραθέτει ὁ E. Legrand.

***2.**— Μουσαίου ποιημάτιον τὰ καθ' Ηρὼ/καὶ Λέανδρον./Ὀρφέως ἀργοναυτικά./Τοῦ αὐτοῦ ὕμνοι./Ορφεὺς περὶ λίθων. Γνῶμαι ἐκ διαφόρων ποιητῶν./Ομήρου βατραχομυομαχία./Musaei opusculum de Herone/et Leandro/Orphei argonautica./Eiusdem hymni/Orpheus de lapidibus./Sententiae ex uarijs poetis./Homeri batrachomyomachia./[Κολοφώνας]: ΤΕΛΟΣ./Florentiae per haeredes Philippi Iuntae/Anno dni M.D. XIX./a b c d e f g h i k l m n Quaterniones oes.

13 ἑκ.— 104 φ.— Βιβλιοθήκη Σπ. Λοβέρδου: ΠΡΟΘ. Ν/Α - 17 - ΙΙ, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη: B. GC. 203.

7. Βλ. στὸν κατάλογό μας τοὺς ἀριθμοὺς 54, 56, 62 καὶ 65.

8. Βλ. Ἀθ. Γ. Καραθανάση, *Ἡ Φλαγγίνειος Σχολὴ τῆς Βενετίας*, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 123 - 5.

Στὰ φ. 2 - 3 τὰ δύο στιχουργήματα τοῦ Μάρκου Μουσούρου, ἑλληνικὰ καὶ λατινικά, ποὺ ἀναδημοσίευσε ὁ E. Legrand, *B.H. XV - XVI*, I σ. 21-2. Τοῦ Μουσαίου, στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία, γνωρίζουμε δύο ἀνεξάρτητες ἀχρονολόγητες ἐκδόσεις (χρονολογοῦνται στὰ 1494 καὶ 1514· βλ. Legrand, *ὅ.π.*, σ. 20 - 2 καὶ 120 - 1) καὶ μία τοῦ ἔτους 1517 (Legrand, *ὅ.π.*, σ. 158 - 9). Τὸ 1518 δημοσιεύτηκε μαζὺ μὲ τὴν Βατραχομυομαχία, τὸν διάκονο Ἀγαπητὸ καὶ τὴν Γαλεωμυομαχία (Legrand, *B.H. XV - XVI*, III σ. 237 - 8). Ἔκδοση ἀνάμεσα στοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου, τοῦ 1550, τὴν προσθέτουμε παρακάτω. Γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ 1519 βλ. καὶ Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Βιβλιοφίλων, *Ἀπαρχὲς τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας*. Κατάλογος ἐκθέσεως: Ἐθνικὴ Πινακοθήκη (25 Νοεμβρίου - 5 Ἰανουαρίου) [Εἰσαγωγικὸ σημείωμα Λουκίας Δρούλια] Ἀθήνα, 1976, σ. 40 - 41.

***3.**— DICTIONARIVM/GRAECVM/Cyrilli collectio dictionum quae differunt significatio. /.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../.../ Theodori Gazae de mensibus./Thomae magistri eclogae acticorū noīum, uerborum./Phrynichi eclogae atticorum nominum, uerborum./Epistolares styli./

[Κολοφώνας]: Registrum./.../.../.../.../Dictionarium hoc multis additionibus locupletatum/Venetiis Melchior Sessa, & Petrus de Rauanis/socii q̄ diligentissime imprimendum curaue/runt, Mensis Decembris die. xxiiii. Anno/Dn̄icae incarnatiōis. M.D. XXV./ [Τυπογρ. Σῆμα: M.S.]

30 ἐκ. — φ. [1] — 182 + [56] (= A_4 B_3 — F_4 G_5). — Στὰ ἀριθμημένα φύλλα τὸ 7 καὶ 128 δὲν ἔχουν ἀριθμό, ἐνῶ τὸ 148 ἔχει τὸν ἀρ. 145.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὰ τελευταῖα ἑπτά, χωρὶς ἀρίθμηση, φύλλα: ΤΕΟΔΩ΄/ΡΟΥ ΠΕΡΙ ΜΗ-/ΝΩ./. Τὰ μετὰ τὸ ἔργο τοῦ Θ. Γαζῆ δύο ἔργα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν προμετωπίδα, δὲν ὑπάρχουν στὸ ἀντίτυπο.— Τοῦ ἔργου *Περὶ μηνῶν*, τοῦ Θ. Γαζῆ, εἶναι γνωστὲς τρεῖς ἀνεξάρτητες ἐκδόσεις. Δύο τῶν Παρισίων, τὸ 1530 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 333· ὁ Γ.Ι. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς*..., Ἀθ. 1872, σ. 66, μαρτυρεῖ Παρισινὴ ἔκδοση τοῦ 1550. Πρόκειται, μᾶλλον, γιὰ τυπογραφικὸ λάθος, ἀντὶ 1530) καὶ 1535 (Legrand *ὅ.π.*, σ. 360), καὶ ἡ τρίτη τῆς Βασιλείας, τὸ 1536 (Legrand, ὅ.π., σ. 365).

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ΙΕ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰῶνος*, ἔκδ. Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, τ. Α΄, Ἀθ. 1971, σ. 240 - 1 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 70).

4.— ([ΜΗΝΑΙΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ]. [Κολοφώνας]: Veneties per Ioannem Antonium: & Fratres/de Sabio: Sumptu & requisitione D. Da/miani de sancta Maria da Spici/ M.D. XXVIII)

Πρόκειται γιὰ σπάραγμα ἐντύπου μηναίου ποὺ βρῆκε ὁ Ν. Βέης σὲ χειρόγραφο τῶν Μετεώρων. Βλ. Ν. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, τ. Α΄, Ἀθ. 1967, σ. 499. Σὲ μεταγενέστερη ἔρευνα, τὸ 1965, τὸ ἔντυπο δὲν βρέθηκε (Ν. Βέης,

ὅ.π., σ. 671). Ὡς τώρα γνωρίζαμε ὅτι οἱ Σάβιοι εἶχαν δημοσιεύσει μηναῖο τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ 1526, τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου τὸ 1527 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 305, 311 - 2 καὶ 312, ἀντίστοιχα. Πβ. Ν. Βέη, ὅ.π., σ. 499 - 500 καὶ 737).

5*.— ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗ/ΝΟΥ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ/ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ/ ΠΙΣΤΕΩΣ./ Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν ἐν πίζει κεκοιμημένων./

IOANNIS DAMASCENI/editio Orthodoxae fidei./Eiusdem de iis, qui in fide dormierunt./VERONAE. MDXXXI./

Ne quis alius hunc librum per decennium/imprimere, aut imprimi facere, impressum/ue uendere, aut uendendum tradere,/tam in hac Vrbe quam in omni-/bus aliis priuilegio cau-/tum est sub poena/in eo contenta.

[Κολοφώνας]: 1 α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ./Omnes sunt quaterniones, preter σ, qui est duernio./

Ε'ν Οὐηρώνῃ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Σαβίῳ, καὶ/τοῖς ἀδελφοῖς, μηνὸς σκιῤῥοφοριῶνος, ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας, χιλιοςῷ πεν-/τακοσιοςῷ τριακοςῷ/πρώτῳ./

VERONAE APUD STEPHANUM/ET FRATRES SABIOS./Mense Maio. MDXXXI.

22 ἑκ.— φ. [2 λ.] + [8] + 150 + [4] + [5].— Casanatense: B.VI. 45.

Ἀντίτυπο τῆς ἐκδόσεως ὑπάρχει καὶ στὸν κατάλογο Leo Olschki, *Catalogo 135: Libri antichi in greco...*, Firenze [1958?], ἀρ. 202. Ἡ ἔνταξη στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία προπαντὸς γιατὶ ἡ ἔκδοση ἔγινε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τῶν Σαβίων, ὅπου ἐργάζονταν πολλοὶ διορθωτὲς Ἕλληνες. Βλ. Νικ. Γ. Κοντοσόπουλος, *Τὰ ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖα ἑλληνικῶν βιβλίων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν*, «Ἀθηνᾶ» τ. 58 (1954), σ. 293 - 4.— Τὸ ἔργο ἐκδόθηκε στὰ ἑλληνικά, μὲ ἐπιμέλεια Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου, στὸ Ἰάσιο, τὸ 1715 (Legrand, *XVIII*, I σ. 122 - 3).

***6**.— CLA. PTOLEMAEI INERRANTIUM/Stellarum significationes per Nicolaum/Leonicum é graeco translatae./XII. Romanorum menses in ueteribus monimen/tis Romae reperti./ Sex priorum mensium digestio ex sex Ouidij Fa-/storum libris excerpta./ P. OVIDII NASONIS/FASTORUM LIB. VI./TRISTIVM LIB. V./DE PONTO LIB. IIII./IN IBIN/AD LIVIAM./ [Τυπ. Σῆμα: ALDVS].

[Κολοφώνας]: [REGESTUM] Omnes sunt quaterniones./ VENETIIS IN AEDIBVS HAE=/REDVM ALDI, ET ANDREAE/ SOCERI, MENSE DECEM=/BRI, M.D. XXXIII.

15,5 έκ.— φ. 21 + 227 + [1 λ.] + [4]. —Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Εἶναι ἐπανέκδοση ἀπὸ ἐκείνη τοῦ ἔτους 1516, πού τὴν περιγράφει ὁ Legrand, *XV - XVI*, III σ. 215, μὲ τὰ ἴδια λάθη στὴν ἀρίθμηση φύλλων. Ἐδῶ προστίθενται τὰ τέσσερα τελευταῖα φύλλα: VARIA LECTIO.

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α', σ. 257 (φωτογραφίες προμετωπίδος καὶ κολοφῶνος στὴ σ. 91).

***7.**—ΑΠΑΝΤΑ/ΠΛΑΤΩΝΟΣ/ΜΕΘ' ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟ-ΚΛΟΥ ΕΙΣ/ΤΟΝ ΤΙΜΑΙΟΝ, ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙ-/ΚΑ, ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ/ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΜΕΓΙΣΤΟΥ./PLATONIS OMNIA OPERA/CVM COMMENTARIIS PROCLI IN/Timaeum & Politica, thesauro ueteris/Philosophiae maximo./Προστέθειται δὲ καὶ εἰς τὰ τοῦ Πλάτωνος ἅπαντα, γνώ-/μων καὶ ὀνομάτων ἀξιομνημονεύτων, Ἔλεγχος./Adiectus etiam est in Platonis omnia, sententia =/rum & uerborum memorabilium, Index./BASILEAE APVD IOAN. VALDERVM,/MENSE MARTIO, ANNO/M.D. XXXIIII.

32 έκ.— σ. [72] + 690.— Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὶς σελ. [23] — [26] τὸ ποίημα τοῦ M. Μουσούρου στὸν Πλάτωνα, πού δημοσιεύτηκε στὴν πρώτη ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τὸν M. Ἄλδο τὸ 1513 (Legrand, *XV - XVI*, I σ. 100 - 112) καὶ ἀνεξάρτητα, ἑλληνικὰ καὶ λατινικά, στὸ Ἀμστερνταμ τὸ 1676 (Legrand, *XVII*, V σ. 106).

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α', σ. 255 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 93).

***8.**— ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ/Βατραχομυομαχία,/Ὕμνοι. λβ./Η τῶν αὐτῶν πολυπλόκος ἀνάγνωσις./HOMERI ODYSSEA/Batrachomyomachia. / Hymni. XXXII ./ Eorundem multiplex lectio./ [Τυπ. Σῆμα: L. A]/VENETIIS MDXXXVII.

[Φύλλο: 251ᵛ]:... Omnes quaterniones pter L II duerniones. / VENETIIS IN OFFICINA LV- / CAEANTONII IVNTAE / MDXXXVII MEN-/SE MARTIO.

15,5 έκ.— φ. 250 + [1] + 56— Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος: ΕΦ 6345.— Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὸ φ. [251ʳ]: DE BATRACHOMIOMACHIA ET/Hymnis ex Demetrii Chalcondylis epistola,/ Florentini exemplaris adnexa fronti. *Ἀρχ.*: Δεῖ μέν τοι μὴ ἀγνοεῖν... *Τελ.*: ... τῶν τὰ ἐκείνου ἠκριβωκότων.— Τὴν ἐπιστολὴ ὁλόκληρη δημοσιεύει ὁ Legrand, *XV - XVI*, I σ. 14 - 15, περιγράφοντας τὴν ἔκδοση Φλωρεντίας τοῦ 1488.— Τὸ ἀντίτυπο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς δὲν ἔχει προμετωπίδα. Τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης εἶναι ἀκέραιο.

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π. τ. Α', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 102).

***9.**— COMMENTA / RIO DE LE COSE DE / TVRCHI, ET DEL S. GEOR/GIO SCANDERBEG,/PRINCIPE DI EPΥRRO. /CON LA SVA VITA, ET/le uittorie per lui fatte, con l' aiuto de/l'altissimo Dio, et le inestima/bili forze, et virtu di / quello, degne/di memo=/ria./ [Διακοσμητικὸ]/M D XXXIX.

14,5 ἐκ.— φ. 48 (A_4 — F_4).— Στὸ ἀντίτυπο λανθασμένη ἡ ἀρίθμηση τῶν φύλλων 6 - 8 (ἡ σειρά: 8 - 7 - 6).— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἔργο τοῦ ἑλληνοαλβανοῦ D. Franco. Συσταχωμένο μέ: 1) *Commentario de le cose de Turchi, di Paulo Iovio*... In Venetia 1540. (Βλ. Jac.— Ch. Brunet, *Manuel du Libraire,*... φωτοτ. ἐπανέκδοση, Copenhague 1966, τ. Γ' στ. 585). 2) *Delle cose de Turchi libri tre*... (In Vinegia... Bernardin Milanese 1541). Γιὰ τὶς ἄλλες ἐκδόσεις τοῦ ἔργου βλ. παρακάτω, στὶς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεώς του τὸ 1541.

Βλ. *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α' σ. 246 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 112).

***10.**— /COMMENTARIO/DE LE COSE DE TVR/CHI, ET DEL S. GEORGIO/SCANDERBEG,/PRINCIPE DI/EPΥRRO./ CON LA SVA VITA, ET/le vittorie per lui fatte, con l' aiuto de/l' altissimo Dio, et le inestima/bili forze, et virtu di/quello, degne di memo = /ria./ [Διακοσμητικὸ]/MD XLI.

15,5 ἐκ.— φ. 51 + [2] (A_4 — F_4 G_2). Τὸ φ. 50 δὲν ἔχει ἀριθμό.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἔργο τοῦ ἑλληνοαλβανοῦ Demetrio Franco.— Τὰ δύο τελευταῖα φύλλα: Tavola del Commentario delle cose premisse. Στὰ φύλλα 2 - 3 ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ στὸν Frederico Gonzaga (1 Ἰουλίου 1539), ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται στὴν ἔκδοση 1544/1545, ποὺ περιγράφει ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, III σ. 431. Ἄλλες γνωστὲς ἐκδόσεις: 1584 (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 271) καὶ 1591 (ὅ.π., σ. 310 - 3). Προστίθεται παραπάνω κι ἄλλη, τοῦ ἔτους 1539 (βλ. ἀρ. 9).

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α', σ. 244 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 122).

***11.**— ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ/Βατραχομυομαχία,/Ὕμνοι. λβ'./Η τῶν αὐτῶν πολυπλόκος ἀνάγνωσις./HOMERI ODYSSEA/Batrachomyomachia./Hymni. xxij./Eorundem multiplex lectio/ [Τυπ. Σῆμα]: Concordia paruae res crescunt/I.F./Τῇ ὁμονοίᾳ τὰ μικρὰ αὐξάνονται./VENETIIS. M D XLII./

[Κολοφώνας]: Venetijs apud Ioannem Farreum, et fra= /tres. Anno à partu Virginis./M D XLII.

15,5 ἐκ. - φ. [259] (AA_4 -III_4 KKK_4).- Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων. Στὰ φφ. [257ν- 258r]: DE BATRACHOMΥOMA = /chia & Himnis ex

Demetrii Chal/condylis epistola, Froren=/tini exemplaris ad=/nexa fronti. (Βλ. σημειώσεις στὸν ἀρ. 8). Στὸν τόμο προστίθεται: ΟΜΗΡΟΥ ΒΙΟΣ (VENETIIS 1542) ὁ ὁποῖος ἐπαναλαμβάνεται στὸ τέλος ἄλλου τόμου ποὺ περιέχει τὴν Ἰλιάδα (1542).

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α' σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 126).

***12.**— ROMA/RISTAVRATA, ET ITALIA/illustrata di Biondo da Forli. TRADOTTE IN BVONA LIN=/gua uolgare per Lucio Fauno. [Εἰκόνα: SIBILLA]. IN VENETIA M. D. XL III. (Con Priuilegio del sommo Pontefice Paulo III. & dello Illustriss. Senato Veneto per anni X).

[Κολοφώνας]: REGISTRO. / AB a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. a a/b b c c d d e e f f g g h h i i/Tutti sono quaderni, eccetto ii ch' é duerno./In Vinegia, per Michele Tramezzino,/ del M D XLIII.

15,5 ἑκ.— φ. [14] + 240 + [11] + [1 λ.]. Στὸ verso ἡ ἴδια εἰκόνα τῆς Σίβυλλας.—Ἀνάμεσα στὰ φφ. 64 - 5 ὑπάρχει χάρτης (23,6 × 28,8 ἑκ.): NOVA/ ITALIAE/ DELINEATIO.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Τὸ ἀντίτυπο τῆς ΒΒ εἶναι μισοκατεστρεμμένο στὸ κάτω μέρος τῆς προμετωπίδος (οἱ λέξεις μέσα σὲ παρένθεση, στὴν περιγραφή μου). Διακρίνονται ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἔτος ἐκδόσεως, καὶ μερικὰ ἀκόμη στοιχεῖα, ὥστε εἶναι βέβαιο ὅτι στὴν προμετωπίδα, στὸ σημεῖο αὐτό, ὑπῆρχε ὅ,τι καὶ στὴν ἔκδοση τοῦ ἔτους 1542.

Ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, III σ. 414 - 5 περιγράφει τὴν ἔκδοση τοῦ ἔτους 1542 (ἀλλὰ ἡ πληροφορία ὅτι τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ 341 φύλλα πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ 241). Διαπιστώνεται ὅμως διαφορὰ στὴν ἔκδοση τοῦ 1543 καὶ σ' ἐκείνη τοῦ 1542. Ἐπανέκδοση τοῦ ἔργου καὶ τὸ 1543 μᾶς ἦταν κιόλας γνωστὴ (βλ. Alberto Tinto, *Annali tipografici dei Tramezzino*, Βενετία - Ρώμη 1966, σ. 11 - 12. Ὁ ἴδιος, σ. 29 - 30, περιγράφει κι ἄλλην ἔκδοση, τοῦ 1548). Μεταγενέστερη ἔκδοση τοῦ 1558, ἀπὸ τὸν Dom. Giglio, περιγράφουμε στὸν ἀρ. 19.

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α', σ. 236 (ὅπου καὶ οἱ «ἱστορικὲς ἐνθυμήσεις» ποὺ ὑπάρχουν στὸ ἀντίτυπο. Φωτογραφία τῆς προμετωπίδος στὴ σ. 132).

***13.**—VRBANI BOLZANII/BELLVNENSIS/GRAMMATICAE INSTITVTIONES/IN GRAECAM LINGVAM/VLTIMA IPSIVS CENSVRA/EDITIONE QVE/PROBATAE./AC POST LONGAM SYPPRESSIONEM/TANDEM IN LVCEM EMISSAE/ADDITO INDICE RER. NECESSARI/LOCVPLETISSIMO./ [Τυπ. Σῆμα]/ VENETIIS. M.D. XLV./

[Κολοφώνας]: .../.../ VENETIIS APVD HAEREDES PETRI/RABANI ET SOCIOS MENSE/MAIO. M.D. XLV./.

21,5 έκ.— φ. [8] + 198 + [2]. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Γραμματικῆς τοῦ Urb. Balzano, στὶς ὁποῖες δημοσιεύεται καὶ ποίημα τοῦ Μάρκου Μουσούρου πρὸς Οὐρβανόν. Σὰν ἀνεξάρτητο φυλλάδιο τοῦ 1502 τὸ περιέγραψε καὶ τὸ ἀναδημοσίευσε ὁ Legrand, *XV-XVI*, III σ. 136 - 7. Τὸ ποίημα στὸ βιβλίο ἐδῶ στὴ σ. [3].

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α' σ. 236 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 146).

***14.**—LE COSE MORALI DI PLV=/tarcho, recate pur hora in questa/nostra lingua, da M. Gio=/uanni Tarchagnota./ Con la Tauola di tutto quello che si contiene nell' opera/ [Εἰκόνα: SIBILLA]/IN Venetia, Nel M D XXXXVIII./ Co'l Priuilegio del sommo Pontelice Paolo III. et de/l' Illustriss. Senato Veneto, per anni X./

[Κολοφώνας]: REGISTRO./.../.../Tutti sono quaderni, * duerno./In Venetia per Michele Tramezino, Ne l'anno/M.D.XLVIII./

14,2 έκ.— φ. [3] + 272.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, III σ. 457 - 8, περιγράφει ἔκδοση τοῦ ἔτους 1549 «ἐπιτομῆς» τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἀπὸ τὸν M. Tramezzino, σὲ μετάφραση τοῦ Ἰωάννη Ταρχανιώτη, καὶ προσθήκη: Δευτέρου μέρους τῶν Ἠθικῶν (= «Seconda parte delle cose Morali»...) τοῦ ἔτους 1548, μὲ μετάφραση τοῦ ἴδιου. Περὶ ἐκδόσεως τοῦ «La seconda parte... 1548» ἔχουμε πληροφορία κι ἀπὸ τὸν Alb. Tinto, *Annali tipografici dei Tramezzino*, ὅ.π., σ. 31 - 2. Τοῦ πρώτου μέρους, τῆς «ἐπιτομῆς» (= «Alcuni opusculetti...»), ὑπάρχει ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς (βλ. *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α', σ. 256. Φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 174), τὸ ὁποῖο, ὅμως, δὲν συνοδεύεται ἀπὸ δεύτερο μέρος. Ἀντίθετα, ὑπάρχει βιβλίο μὲ τὴν μετάφραση τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου καὶ χρονολογία 1548, ποὺ διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ περιγράφει ὁ E. Legrand. Πρῶτα πρῶτα δὲν ἀναφέρει: «Seconda parte». Τὰ προτασσόμενα, χωρὶς ἀρίθμηση, φύλλα εἶναι τρία, ὄχι τέσσερα. Σ' αὐτά, μετὰ τὸ φύλλο τοῦ τίτλου, ὑπάρχει ἡ δισέλιδη ἀφιέρωση τοῦ M. Tramezzino στὸν Giovanbattista Ludovisi καὶ στὶς δυὸ τελευταῖες σελίδες: Tavola di tutto quello si contiene nell' opera.

Ἄρα μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ M. Tramezzino τύπωσε τὸ 1548 τὸ ἐδῶ περιγραφόμενο ἔντυπο. Τὸν ἑπόμενο χρόνο, 1549, τύπωσε τὶς «ἐπιτομὲς» (=«Alcuni opusculetti»), οἱ ὁποῖες, ἐπίσης, κυκλοφορήθηκαν σὰν ἔντυπο ἀνεξάρτητο. Ἀργότερα ἡ ἔκδοση τοῦ 1548, ἀφοῦ ἔγινε μικρὴ ἀλλαγὴ στὴν προμετωπίδα («Seconda parte...»), ἀφοῦ τῆς προστέθηκε τὸ παπικὸ privilegium καὶ ἐκεῖνο τῆς βενετικῆς πολιτείας (καὶ τὰ δυὸ δὲν ὑπάρχουν στὸ περιγραφόμενο ἔντυπο), ἐπισυνάφθηκε στὴν «ἐπιτομή», σὰν δεύτερο μέρος τοῦ ὅλου ἔργου. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι στὶς «ἐπιτομὲς» τοῦ 1549 διαβάζουμε, στὸ παπικὸ privilegium, ὅτι δίνεται στὸν Tramezzino τὸ δικαίωμα κυκλοφορίας γιὰ μιὰ δεκαετία τῶν «cose Morali di Plutarco... et li Epithomi del medesimo».

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., σ. 256 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 170).

***15.**— CORONA/PRETIOSA,/Laqual insegna la lingua Greca volgare & literale,/Et la lingua Latina, & il volgar Italico/con molta facilità & prestezza, nuouamente emendata./
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΡΥΣΙΜΟΣ/ἤγουν ςέφανος τίμιος ἀρτίως ἐπαναρθρωμένη,/ὑφ' ἧς ἔξεστι μανθάνειν τὴν ἰδιωτικὴν καὶ/τὴν ἀττικὴν γλῶσσαν τῶν γραικῶν./ἔτι δὲ & τὴν γραμματικὴν/καὶ τὴν ἰδιωτικὴν/γλῶσσαν τ̄ λατί/νων μετὰ εὐ-/κολίας,/καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνω./[Διακοσμητικό]/
VENETIIS/

[Στὴν τελευταία σελίδα]: Τέλος./Registrum./ABCDEFGH./Tutti soni quaderni ecceto H che è duerno./
In Venegia per Pietro & Gio. Maria fratelli, &/Cornelio nepote, di Nicolini da Sabio./Ne l' anno del Signore./ M D XLIX.

14,5 ἑκ.— σ. [58] + 1 λ.— Casanatense: κκ. XIII. 8.

Στὴν προμετωπίδα σημείωση: *Il nome del patron [di] questo libro si ciama Bastian [...] Romano 1586.*—Ἡ ὕπαρξη τῆς ἐκδόσεως μᾶς ἦταν γνωστή. Βλ. Evro Layton, *The modern greek collection in the Harvard College Library*, «Harvard Library Bulletin» 19(1971), σ. 16. Τὴν ἔχει ἀντάξει στὶς ἀβιβλιογράφητές του καὶ ὁ Φ. Η. Ἠλιού, *Προσθῆκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία*... Ἀθήνα 1973, σ. 318[7] (ἀπὸ ἀντίτυπο, ὅπως μοῦ ἀνακοίνωσε, τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης: Rossiana 6120). Τοῦ ἔργου γνωρίζομε, ὡς τώρα, ἐκδόσεις, στὸν 16ο αἰώνα, τῶν ἐτῶν 1527 (Legrand, *XV - XVI*, I σελ. 199 - 202), 1543 (Legrand, *XV - XVI*, III σελ. 417), 1546 (Φ. Ἠλιού, *ὅ.π.*, σελ. 51 - 3) καὶ 1567 (Legrand, *XV - XVI*, IV σελ. 131 - 2).

***16.**— AESOPI/PHRYGIS FABV=/LAE GRAECE ET LATINE,/CVM ALIIS QVIBVSDAM/opusculis, quorum Indicem sequens/pagella indicabit. [Διακοσμητικό]. Basileae apud Nicol. Bryling./Anno M.D.L.

15 ἑκ.— σ. [2] + 262 + [3].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὶς σ. 201 - 223 τὸ ποίημα τοῦ Μουσαίου «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος», μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Μ. Μουσούρου. (Γιὰ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Μουσαίου βλ. παραπάνω, σημ. στὸν ἀρ. 2). Στὶς σ. 249 - 262 ἡ Γαλεωμυομαχία, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Ἀριστοβούλου (Ἀρσενίου) Ἀποστόλη. Τῆς Γαλεωμυομαχίας εἶναι γνωστὲς δυό ἐκδόσεις, μιὰ ἀχρονολόγητη τῆς Βενετίας (χρονολογεῖται στὸ 1494· βλ. Legrand, *XV - XVI*, σ. 18 - 19. Ἀναδημοσιεύεται κι ὁ πρόλογος τοῦ Ἀρσενίου, ποὺ στὴν ἐδῶ περιγραφόμενη ἔκδοση ὑπάρχει στὴ σ. 249) καὶ μία τῆς Βασιλείας, τοῦ ἔτους 1518 (Legrand, *ὅ.π.*, σ. 237 - 8).

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α', σ. 231 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 176).

***17.**— CONSTANTINI/LASCARIS BYZANTINI/Grammaticae institutiones unà cum aliorum/quibusdam opusculis, atq; ad-

ditionibus/tum ad Graecā, tum ad Hebraicam / introductionem quae hanc uoluenti paginam statim se/offerunt: atque ea/quidem omnia/cum/interpretatione latina, et/quàm antea unquam/prodierint, emen/datiora./ [Τυπογραφικὸ σῆμα]/VENETIIS./
[Στὸ τέλος τοῦ φ. 432]: Finis Phocylidis Carminum. & deo gratia./ Τέλος τῶν τοῦ Φωκυλίδου ἐπῶν. καὶ θεῷ δόξα./
SERIES CHARTARVM/a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. /A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z/AA BB CC DD EE FF GG HH II./Omnes sunt Quaterniones./
Venetijs apud Petrum & Ioan. Mariam fratres/de Nicolinis Sabienses, Sumptu Mel-/chioris Sessae. Ann dni./MDL.

15,5 ἐκ.— φ. 432.— Casanatense: P.X. 1.

Τὸ βιβλίο ἀνῆκε, ἄλλοτε, στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὴν «ἐνθύμηση» ποὺ εἶναι σημειωμένη στὴν προμετωπίδα του: «Collegij Graec. Catal. insci(;) Bibl.»

Γνωρίζουμε ὅτι οἱ Nicolini-Sabii τύπωσαν κι ἄλλες φορὲς τὴν Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη, τὸν 16ο αἰώνα. Ἔχουν κιόλας βρεθεῖ ἐκδόσεις τῶν ἐτῶν 1521, 1533, 1540 καὶ 1544 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 271 - 2, 346, 394 καὶ 423).

***18.**— ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΟΜΗ-/ΡΟΥ ΑΜΦΩ ΗΤΕ ΙΛΙΑΣ ΚΑΙ Η/ ΟΔΥΣΣΕΙΑ, ΥΠΟ ΤΕ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΜΙΚΥΛΛΟΥ/καὶ Ἰωαχείμου Καμεραρίου, σπουδαίως πρὸς τὴν/νυνὶ ἔκδωσιν παρασκευασθεῖσαι./
OPVS VTRIVMQVE HOMERI ILIA = /DOS E ODYSSEAE, DILIGENTI OPERA IACO-/bi MICYLLI & Ioachimi CAMERARII/recognitum./ADIECTA ETIAM EST EIVSDEM BATRA/chomyomachia./ [Διακοσμητικό]/ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΟΜΗΡΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ./Τοῦ αὐτοῦ Πορφυρίου, περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσείᾳ τῶν νυμ-/φῶν ἄντρου./Porphyrij Philosophi Homericatum quaestionum liber./Eiusdem, de Nympharum antro in Odyssea, opusculum./Cum priuilegio Imperatorio et Regio./BASILEAE, PER IOAN./Heruagium, 1551.

[Κολοφώνας]: ...BASILEAE, PER IOAN-/nem Heruagium, Anno M.D. LI./Mense Augusto.

26,5 ἐκ.— σ. [14] + 394. + [1 λ φ.] + 314.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὸ δεύτερο μέρος, σ. 292 - 314, τὰ τοῦ Πορφυρίου Ὁμηρικὰ ζητήματα, καὶ Περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσείᾳ τῶν νυμφῶν ἄντρου, κατὰ τὴν ἔκδοση τοῦ 1518, ποὺ τὴν περιγράφει ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, I σ. 163 - 4. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦ (Ἰανοῦ) Λάσκαρη στὴ σ. 292.

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Α', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 183).

***19.**—ROMA RISTAURATA/ET ITALIA ILLUSTRATA/DI BIONDO DA FORLI./TRADOTTE IN BUONA/lingua uolgare per Lucio Fauno./NUOVAMENTE DA MOLTI/errori corrette & ristampate./[Τυπ. σῆμα]/IN VINEGIA/Appresso Domenico Giglio./1558.

[Κολοφώνας]: REGISTRO /+ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X/ŸZ AA BB CC DD EE FF GG HH II/Tutti sono quaderni, eccetto II ch' é duerno./
IN VINEGIA,/Appresso Domenico Giglio/MDLVIII

φ. [8] + 241 + [10] + [3 λ.].— Casanatense: t. VIII. 7.

Στὴ δεύτερη σελίδα ἐνθύμηση: *Di Mons' Franc⁰. Conti da Pauia Protonotario Apostolico.*

20.— ([Molino, Antonio, detto Burchiella], I fatti e le prodezze di Manoli Blessi Strathioto. In Vinegia, appr. Gabriel Giolito de' Ferrari, 1561).

— σ. 103 (10 χαλκογρ.). — Βλ. Leo Olschki, *Catalogue LII: Histoire de l'Empire Ottoman*... Florence 1903, σ. 28.

Ἔργα τοῦ Man. Blessi, ποὺ δημοσιεύτηκαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1564 - 1572, τὰ ἐνσωμάτωσαν στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία καὶ τὰ περιέγραψαν ὁ E. Legrand (*XV - XVI*, II, σ. 191 - 8, passim· III σ. 128 [δύο ἔντυπα]· IV σ. 170, 176, 177)· καὶ οἱ Γ. Λαδᾶς -Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Προσθῆκες, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Émile Legrand γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII*, Ἀθήνα 1976, σ. 56 καὶ 57 (στὰ τελευταῖα δὲν δηλώνεται ποῦ σώζονται ἀντίτυπα).

***21.**— ΟΜΗΡΟΥ/ΙΛΙΑΣ/ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΚΑΙ/ἐπιμελεζέρας ἀναγνώσεως./CVM INDICE ADIECTO. /Vuormantiae apud Vuolffgangi Ce=/phalaei haeredem Philippum, & Sigismum-/dum Feierabent. [Τυπ. σῆμα] /Anno 1563.

16 ἑκ.— φ. [10] + 277 + [2].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὴ σ. [2] τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Ἰανοῦ Λάσκαρη, ποὺ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν E. Legrand, *XV - XVI*, I σ. 161, παρμένο ἀπὸ Σχόλια στὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (ἔκδ. Ρώμης, 1517).

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Β', σ. 238 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 18).

22.— (Epistola di M. Nicolo Papadopulo, detto il Poeta, à Sultan Selin Imperator de Turchi, in forma di una predica. —

Risposta de Sultan Selin Imperator di Turchi a tutti i sonetti a lui fatti da diuersi autori, & in uarie lingue. Medesimame(n)te lui responde per questi uersi, in lingua sua Turchesca, Latina, & Italiana. E con il suo comento dichiarando il tutto. Opera di M. Nicolo Papadopulo... [Venezia ca. 1572]).

— φ. [8] + 16. — Βλ. Leo Olschki, *Catalogo 151: Venezia e il Veneto*, Φλωρεντία, (1972), ἀρ. 422.

Στὸ ἔντυπο λείπει τὸ λατινικὸ κείμενο, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται μνεία στὴν προμετωπίδα.

***23.**—ANGELI/ARETINI/DE MALEFICIIS/TRACTATUS,/ DE INQUIRENDIS ANIMADVERTENDISQ/criminibus. opus nedum utile, sed necessarium omnibus,/maximé ijs, qui ad prouincias regendas/constituti sunt./...Cum eiusdem Angeli vita, per Thomas Diplobatacium edita./ VENETIIS, Apud Franciscum de Franciscis Senensem./MDLXXVIII./

[Κολοφώνας]: VENETIIS. / Petrus Dusinellus excudebat. / MDLXXVIII.

34 ἐκ. — φ. [42] + 467 + [1]. — Casanatense: H.VII. 61.

Ἡ βιογραφία τοῦ Angelo dei Gambilioni (Aretino) ἀπὸ τὸν Θ. Διπλοβατάτζη δημοσιεύεται στὸ δεύτερο ἀριθμημένο φύλλο. Τῆς σύντομης αὐτῆς βιογραφίας μᾶς ἦσαν γνωστὲς κι ἄλλες δυὸ ἐκδόσεις, τοῦ 1530 στὴ Λυών (Legrand, *XV-XVI*, IV σ. 270 σημ. 1. Πρβλ. E. Legrand, *Blbliographie Ionienne*... τ. Α' Παρίσι 1910, σ. 27) καὶ τοῦ 1584 στὴ Βενετία (Legrand, *XV-XVI*, IV σ. 270). Ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἀθ. 1869, σ. 135, μαρτυρεῖ καὶ ἔκδοση τοῦ 1551.

***24.**— CONCOR=/ DIA DISCORS, / SIVE / QVERIMONIA CATHOLICAE CHRISTI/Iesu Ecclesiae, ad Illustriss. S. Rom. Imperij Principes, et alios/ad unum omnes, nomine semichristianae Confessionis suae Au/gustanae temerè gloriantes, qua liquidò ipsis demonstrat, simu/latam, ac verè personatam ipsorum Concordiam, anno 1580./initam, non solùm viros facere Antichristianos; sed et/ minimé solidis, immo Asystatis ad-/eòque pugnantibus niti/fundamentis. / AVTHORE / Reuerendissimo VVilhelmo Lindamo Eccle/siae Ruraemundensis Episcopo:/INSERTA EST CENSVRE DOCTISSI-/mi viri Ieremiae Patriarchae Constantinopolitani de Confes/sione Augustana epitome, qui illam grauissimorum, plus/ minus XXXIII. errorum, Catholicae/fidei concorditer, con-/demnat./ COLONIAE./In officina Birckmannica/C/Ↄ./Ↄ. LXXXIII./Cum priuilegio S. Caesar. Maiestatis.

[Κολοφώνας]: COLONIAE/Typis Godefridi Kempensis.

15,5 έκ.— σ. 323.— Casanatense: dd.VI. 5.

***25.**— ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΤΗΣ/ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ./HOC EST,/PAVSANIAE ACCV-/RATA GRAECIAE DESCRI-/PTIO, QVA LECTOR CEV MANV/PER EAM REGIONEM CIRCVM-DVCITVR:/A GVILIELMO XYLANDRO.../... recognita et ... repurgata./ ... FRANCOFVRTI/Apud haeredes Andreae Wecheli,/ANNO MDLXXXIII.

34 έκ.— σ. [12] + 508 + [76] + [12] + 352.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὶς σ. [5 - 10] ἀναδημοσιεύεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μάρκου Μουσούρου στὸν Ἰανὸ Λάσκαρη, ἡ ὁποία ὑπάρχει καὶ στὴν ἔκδοση τοῦ Παυσανία τοῦ 1516 (Legrand, *XV - XVI*, I σ. 143 - 150).

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Β', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 123).

26.— (ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΔΑΒΙΔ/Ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου/οἰκονομίας, ,αφπδ'/ [Κολοφώνας]: ΤΈΛΟC./Ε'τει τῷ ἀπο τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ/κῦ καὶ Θῦ & σρς ἡμῶν Ἰῦ Χῦ, ,αφπδ')

Βλ. Ν.Α. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, τ. Α' Ἀθ. 1967, σ. 635. Φωτογραφία προμετωπίδος καὶ τελευταίας σελίδος στὸν πίνακα LXX (πβ. καὶ σ. 690). Στὰ «ἀβιβλιογράφητα» ὁ Φ. Ἠλιού, *Προσθῆκες*, ὅ.π., σ. 319[28].

***27.**— L'HISTOIRE DE/LA DECADENCE/DE L'EMPIRE GREC, ET/ESTABLISSEMENT DE CELVY/des Turcs; Comprise en dix liures/par Nicolas Chalcondyle/Athenien./ De la traduction de Blaise de VIGENERE/Bourbonnois./ [Διακοσμητικό]. /A PARIS, Pour Abel l' ANGELIER, au premier pilier/de la grand' Sale du Palais./M.D. LXXXIIII./AVEC PRIVILEGE DV ROY./

24 έκ.— φ. [33] + σ. 734 + φ. [1 λ.] + [19] + [1 λ.].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλες Παρισινές, στὸν 16ο αἰώνα, ἐκδόσεις τῆς Ἱστορίας τοῦ Ν. Χαλκοκονδύλη, ἀνεξάρτητες ἢ ἐνσωματωμένες σὲ ἄλλα ἱστορικὰ ἔργα, μᾶς εἶναι, ὡς τώρα, γνωστὲς τῶν ἐτῶν 1567 καὶ 1577 (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 133 - 135, καὶ 208). Τὴν ἔκδοση τοῦ 1584, ποὺ περιγράφουμε, τὴν εἶχε ἀναφέρει κι ὁ Γ. Ι. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς*..., Ἀθ. 1872, σ. 91.

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Β', σ. 229 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 126).

28.— ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ/Ἡ παροῦσα ἀποστολικὴ βίβλος, ἐτυπώθη/ἐν Βενετίαις νεωστί, μετὰ πολλῆς/ἐπιμελείας ἐκ τῶν τύπων/τοῦ κουνάδου/ ἔτει ἀπὸ τῆς ἐν σάρκου οἰκονομίας τοῦ κυρίου καὶ/Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ,αφπε:

19,5 έκ.— φ. [2 λ.] + 160.— Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. Στὴν δεύτερη σελίδα χαλκογραφία μὲ τὴν Ἀνάσταση. Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 207 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σελ. 85).

Τὸν ἴδιο χρόνο «ἐκ τῶν τύπων Κουνάδου» τυπώθηκε καὶ Εὐχολόγιο (Βλ. Μ. Φώσκολος, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Μὲ συμπληρώσεις στὶς βιβλιογραφίες τῶν E. Legrand καὶ Δ. Γκίνη - Β. Μέξα*, «Ὁ Ἐρανιστής», τ. 9 (1971), σ. 32. Συμπληρωματικὲς πληροφορίες ἀπὸ Γ. Λαδᾶ —Ἀθ. Χατζηδῆμο, *Προσθῆκες... γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII*, ὅ.π., σ. 79).

***29.**— ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ/ΤΟ ΜΕΓΑ./ΗΓΟΥΝ/Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ./ΕΤΥΜΟLOGICON/MAGNVM, SEV/MAGNVM GRAMMATICAE PENV:/ ...OPERA FRIDERICI SYLBVRGII VETER./E Typographeio Hieronymi Commelini,/ANNO CHRISTI MDXCIIII./ [Dedicatio: 1595].

36 έκ.— σ. VIII + στ. 828 + σ. 163.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὶς σελ. VII - VIII τὰ ποιήματα τοῦ Μάρκου Μουσούρου καὶ Ἰωάννου Γρηγοροπούλου, ποὺ ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ 1499 τὰ ἀναδημοσιεύει ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, I σ. 55 - 62. Τὸ ἀντίτυπο τῆς ΒΒ ἀνῆκε στὸν Αἰμίλιο Πόρτο καὶ ἔχει πολλὲς σημειώσεις ἀπὸ τὸ χέρι του.

Βλ. καὶ *Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις*, ὅ.π., τ. Β', σ. 253 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 179).

***30.**— HOMERI / POETAE CLARISSI/MI ODYSSEA, ANDREA DI=/uo Iustinopolitano interprete, ad/uerbum translata./ EIVSDEM BATRACHOMIOMA-/chia, id est, Ranarum et murium pugna, Aldo/Manutio Romano interprete. / EIVSDEM HYMNI DEORVM, XXXII, /Georgio Dartona Cretense interprete. [Τυπ. σῆμα: Sessa]/VENETIIS. [s.a.].

15,5 έκ.— φ. 238 + [2] — Casanatense: r. VI. 26.

Στὴν προμετωπίδα σφραγίδα τοῦ καρδινάλιου Casanata. Τὴν ἔκδοση πρέπει νὰ θεωρήσουμε τοῦ 16ου αἰώνα. Γιὰ τὸν τυπογράφο βλ. Νικ. Γ. Κοντοσόπουλος, *Τὰ ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖα*, ὅ.π., σ. 294.— Τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁμηρικῶν ὕμνων ἀπὸ τὸν Κρητικὸ Γεώργιο Δαρτόνα μᾶς εἶναι γνωστὲς ἄλλες τέσσερες ἐκδόσεις, χρονολογημένες αὐτές, τῶν ἐτῶν 1537, 1538 στὴ Λυών, τοῦ ἴδιου ἔτους στὸ Παρίσι καὶ τοῦ 1540 (Legrand, *XV- XVI*, III σ. 367, 374 καὶ 396).

***31.**—ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ/ΤΟΥ ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΟΥ/ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ./OPERUM ARISTOTELIS STAGIRITAE PHILOSO/PHORUM OMNIUM LONGE/PRINCIPIS, NOVA EDITIO/Graece & Latinè... ex bibliotheca Isaaci Casauboni... Aureliae Allobrogum, apud Petrum de la Roviere. MDCV.

32 έκ.— [Τόμοι 2].— Casanatense: L.I. 34.5.

Περιέχονται καὶ μεταφράσεις τῶν Θεοδώρου Γαζῆ, Ἰωάννου Ἀργυροπούλου καὶ Νικολάου Λεονίκου Θωμαίου.

32.— ΒΙΒΛΙΟΝ/ΤΟΥ/ΜΑΡΤΙΟΥ/ΜΗΝΟΣ/Περιέχον τὴν πρέπουσαν αὐτῷ/ἅπασαν ἀκολουθίαν./Τὸ παρὸν βιβλίον τετύποτὲ Ἐνετίησιν/παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Πινέλλῳ/Ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας ,αχιδ'

28 έκ.— φ. 72.— Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 39 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 22).

Ὁ Ant. Pinelli τὸ ἴδιο ἔτος τύπωσε καὶ μηναῖο τοῦ Ἀπριλίου (Legrand, *XVII*, I σελ. 101), τοῦ ὁποίου ἀντίτυπο ὑπάρχει καὶ στὴν βιβλιοθήκη μονῆς Λειμῶνος.

***33.**—BARTOLI/à Saxoferrato/LVCERNAE IVRIS,/OMNIA, QVAE EXTANT, OPERA/.../IACOBI Anelli de Bottis... et PETRI Mangrellae Cauensis,/ ...illustrata./ .../TOMVS PRIMVS./ .../VENETIIS, Apud Iuntas. M.DCXV./ ...
[Σελ. 8 - 9]: BARTOLI SAXOFERRATENSIS/PRAECLARISSIMI IVRIS UTRIUSQUE/INTERPRETE VITA,/Per Dominum Thomas Diplouatatium, I.V. Doctorem edita.

41 έκ.— Casanatense: G. I. 7.

Σημειώσεις στὰ ἔργα τοῦ Bartoli εἶχε δημοσιεύσει ὁ Θ. Διπλοβατάτζης τὸ 1575 καὶ τὸ 1576 (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 193 καὶ 207. Περιγράφοντας στὴν *Bibliogr. Ionienne*, Α' σ. 23 - 24, τὸ ἴδιο ἔργο τὸ χρονολογεῖ 1581!). Σύμφωνα μὲ πληροφορίες τοῦ Κ. Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, ὅ.π., σ. 135, ὁ Διπλοβατάτζης δημοσίευσε ἔργα τοῦ Βαρτόλδου [sic] τὸ 1572 στὴ Βενετία καὶ τὸ 1596 στὴν Κολωνία.

***34.**—SANCTI PATRIS NOSTRI/IOANNIS/CHRYSOSTOMI/ ARCHIEPISCOPI/CONSTANTINOPOLITANI,/Ad populum Antiochenum, adversus Iudaeos, de incomprehensibili/Dei natura, de Sanctis, deque diuersis eiusmodi argumentis,/Homiliae LXXVII. /Nunc primum Graecè et Latiné coniuctim editae .../.../.../.../ TOMUS PRIMUS./FRONTO DUCAEUS BVRDEGALENSIS... /.../.../PARISIIS,/Apud SEBASTIANUM CRAMOISY, ET

ANTONIUM STEPHANUM,/Typographum Regium./M.DC.XXI./EX REGIS PRIVILEGIO./

33,5 εκ.— Casanatense: B. IV. 17.

Στὶς σ. 327 - 328: THEODORI GAZAE THESSALONICENSIS AD ALPHONSUM REGEM/praefatio in orationes de incomprehensibili Dei natura S. Ioannis Chrysostomi, quas è Graeco in Latinum vertit.

Στὶς σ. 328 - 393: EIVSDEM DE INCOMPREHENSIBILI/Dei natura, contra Anomoeos, absente episcopo,/Homilia prima./Theodoro Gaza Thessalonicensi interprete.

***35.**—THEOPHRASTI ERESII [sic]/De/HISTORIA PLANTARVM/LIBRI DECEM,/Graecè & Latinè./In quibus/Textum Graecum variis Lectionibus,/emendationibus, hiulcorum supple=/mentis: Latinam GAZAE versionem nova/interpretatione ad margines: totum Opus/absolutissimis cum Notis, tum Commen=/tariis: item rariorum Plantarum iconibus/illustrauit/IOANNES BODAEVS à STAPEL,/Medicus Amstelodamensis./Accesserunt/IVLII CAESARIS SCALIGERI,/in eosdem libros Animadversiones: /ET ROBERTI CONSTANTINI/Annotationes,/Cum INDICE locupletissimo./AMSTELODAMI/Apud Henricum Laurentium/Anno 1644.

39 εκ.— φ. [10] + σ. 1187 + φ. [43].— Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη: Ε.Φ. 12498α.

Τὸ ἴδιο ἀντίτυπο τὸ ἀναφέρει ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας, *Ἱστορικὴ βιβλιογραφία*... Τόμος Α' (1470 - 1899), Ἀθ. 1938, σ. 173. Ἄλλο ἀντίτυπο ὑπάρχει στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης (βλ. Ἀχιλ. Γ. Λαζάρου, *Κατάλογος ἐντύπων βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης*, Ἀθ. 1964, σ. 114). Τὸ «Περὶ φυτῶν» ἔργο τοῦ Θεοφράστου, σὲ μετάφραση Θ. Γαζῆ, ἐκδόθηκε, σὰν αὐτοτελὲς ἔντυπο, τὰ ἔτη 1483 1528, 1529 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 53 - 7, 116, 325 - 6), κι ἄλλες φορὲς ἐνσωματωμένο σ' ἄλλα ἔργα, προπαντὸς στὶς ἐκδόσεις - μεταφράσεις τοῦ Ἀριστοτελικοῦ ἔργου «Περὶ ζώων».

***36.**—LUCII CORNELII/EUROPAEI/MONARCHIA/SOLIPSORUM./Ad virum Clarissimum/LEONEM ALLATIVM./Cui nuperrimè accessit/CLAVIS OMOMASTICA./[Διακοσμητικὸ]/Iuxta exemplar VENETVM,/Superiorum permissu./CIↃDCXLVIII.

14 εκ.— σ. 158 + [6].— Casanatense: g. XX. 24.

Ἡ ἔκδοση δὲν ἀναφέρει τόπο καὶ τυπογράφο. Ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ ἔργου ἔγινε στὴ Βενετία τὸ 1645 (Legrand, *XVII*, V σ. 60). Τὸ ἔργο τυπώθηκε κι ἄλλες φορὲς στὰ ἰταλικά, στὰ γαλλικὰ ἢ συσταχωμένο σὲ ἄλλα ἔργα. Βλ. *Bibliothecae Casanatensis Catalogus ὅ.π.*, τ. IV, σ. 247.

37.—(ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ/ΕΥ'ΛΑΒΗ'Σ ΚΑΙ' ΨΥ/ΧΟΦΕΛΕΣΤΑΤΗ/Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν/ΣΤΑΥΡΟ'Ν,/Ποιηθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ λογιωτάτου/ἐν Γ'ερομονάχοις Κυρίου Νικηφόρου Ρ'ωδίου τοῦ Κρητός./Τανῦν δὲ νεωςὶ τυπωθεῖσα εἰς χάριν/τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν τίμιον καὶ ζωο/ποιὸν Σταυρὸν εὐλαβείας τοῦ εὐ-/γενεςάτου ἐν ἄρχουσι S' Χρι-/ςιανικωτάτου Κυρίου/'Ιωάννου Λοράνδου/τοῦ Κρητός: — /Παρὰ τοῦ φιλέλληνος Γ'ωάννου 'Αντωνίου/τοῦ Γ'ουλιανοῦ/'Ενετίησιν, ,αχμη'/ — Con licentia de' Superiori & Privilegio:—/Πουλίετα κοντὰ εἰς τὸν Πόντο τοῦ Α'γίου Φαντίνου:).

—, σ. 14.— Βλ. Ν.Α. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων...*, ὅ.π., σ. 279.

38.—(Matthaei DEVARII, De Graecae linguae particulis. Londini 1657).

Ἔκδοση ποὺ ἀκόμα λανθάνει. Βλ. παρακάτω, στὶς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τὸ 1793.

***39.**—[ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ Καισαρείας Ἔργα. Interprete Claudio Maltreto Parisiis e typographia Regia 1663]. Tomi II pars posterior]:

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ/ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ/ΑΝΕΚΔΟΤΑ·/PROCOPII CAESARIENSIS/ARCANA HISTORIA./QUI EST LIBER NONUS HISTORIARUM./Ex Bibliotheca Vaticana NICOLAUS ALEMANNUS protulit,/Latinè reddidit, Notis illustravit./Recognovit, varias lectiones adiecit, al lacunas ferè omnes/impleuit CLAUDIUS MALTRETUS Aniciensis,/è Societate IESU/... PARISIIS, É TΥPOGRAPHIA REGIA. M.DC.LXIII.

[Κολοφώνας]: PARISIIS,/IN TΥPOGRAPHIA REGIA,/CURANTE SEBASTIANO CRAMOISΥ,/Regis ac Reginae Architypographo./MDCLXIII.

43 ἐκ.— φ. [4] + σ. XXIV + 216 + φ. [41] — Casanatense: V. I. 3.

Στὴν ἀρχή: *Illustrissimo et Reverendissimo D. P. Ludovico Cardinali Ludovisio, S.R.E. Camerario. Nicolaus Alemannus F.*

Στὶς σ. I - XIV: *Nicolai Alemanni De Procopio, et Arcana eius Historia iudicium.*

Μετὰ τὸν Προκόπιο, στὸν τόμο, τὰ ἔργα Νικηφόρου Βρυεννίου 1661 (P. Possinus).— Τὴν ἔκδοση μαρτυρεῖ καὶ ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, ὅ.π., σ. 296 (ὁ ὁποῖος κάμει λόγο καὶ γιὰ δυὸ ἀγνωστές μας, ὡς τώρα, ἐκδόσεις, μιὰ στὴ Ρώμη τὸ 1624 καὶ μιὰ στὴν Κολωνία τὸ 1669). 'Αντίτυπο ὑπάρχει καὶ στὴν Πανεπιστημιακὴ βιβλιοθήκη τοῦ 'Ιασίου τῆς Ρουμανίας (βλ. Nicos Gaidagis, *Catalogue cartilor Greçesti de la Biblioteca Centrală Universitară «M. Eminescu»*,

τ. Α' 'Ιάσι 1974, σ. 153). Μᾶς εἶναι γνωστές κι ἄλλες δυό, παλαιότερες, ἐκδόσεις τῆς μεταφράσεως τῆς 'Ιστορίας τοῦ Προκοπίου ἀπὸ τὸν Ν. 'Αλεμάννο, τῶν ἐτῶν 1623 καὶ 1654 (Legrand, *XVII*, I σ. 177 - 8 καὶ II σ. 71 - 72, ἡ δεύτερη ὄχι ἀπὸ αὐτοψία).

***40.**— ΒΙΒΛΙΟΝ/Ο'ΝΟΜΑΖΟΜΕΝΟΝ/ΘΗΣΑΥΡΟΣ. / Ο"ΠΕΡ ΣΥΝΕΓΡΑΨΑΤΟ, Ο' Ε'Ν ΜΟΝΑΧΟΙΣ/ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ/Ο' ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟΣ, & ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ Ο' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ./ Ε'νταῦθα ἐτέθησαν, καὶ ἕτεροι τινὲς λόγοι, ὠφέλιμοι, ἑπτὰ/εἰς τὸ τέλος τοῦ Βιβλίου. Μετὰ καὶ τὴν/ἐξήγησιν τοῦ, Πάτερ ἡμῶν./Τὸ παρὸν Βιβλίον τετύπωται, Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ, παρὰ/Α'νδρέα τῷ Γ'ουλιανῷ, ἀναλώμασι τοῖς αὐτοῦ./Ε'πιμελείᾳ δὲ καῖ διορθώσει, Γρηγορίου/Γ'ερομονάχου/ Βλάχου τοῦ Κρητός./CON LICENZA DE' SVPERIORI./ [Ἔμβλημα]/.Ε"τι ἀπὸ τῆς ἐν σάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν/Γ'ΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ'. ,αχξζ'.

22,5 ἑκ.— σ. 552 (A_4 - Z_4 $Aα_4$- Ll_4 Mm_2).— Casanatense: B. VI. 46.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1562 - 1799 ἔγιναν πολλὲς ἐκδόσεις τοῦ *Θησαυροῦ*. Μᾶς εἶναι γνωστὲς ἀπὸ αὐτοψία ἡ ἁπλὴ γραπτὴ πληροφορία, 37 συνολικά. Τοῦ τυπογράφου Andrea Giuliani βρέθηκε ἄλλη μιὰ ἔκδοση, τοῦ ἔτους 1682 (Legrand, *XVII*, V σ. 121 - 2). Καμιὰ ὅμως, ἀπὸ ὅσο ξέρω, δὲν ἀναφέρει γιὰ ἐπιμελητὴ τὸν Γρηγόριο Βλάχο.

***41.**—VETERES de Re Militari Scriptores... Vesaliae Clivorum, ex officina Andreae ab Hoogenhuysen, CIↃIↃ C L XX.

... Casanatense: S. III. 2.

Στὶς σ. 295 - 357: Aeliani De instruendis aciebus opus ad Hadrinum: a Theodoro Thessalonicense Latinum factum & Antonio Panormitae Alphonsi regis praceptori dicatum.

Στὶς σ. 377 - 404: Castramentatio Romanorum ex Polybii lib. VI. Historiarum. Versa olim è Graeco ab A. Iano Lascari.

Τῆς μεταφράσεως τοῦ Θ. Γαζῆ μᾶς εἶναι, ὡς τώρα, γνωστὲς δυὸ ἐκδόσεις στὸν 15ο αἰώνα καὶ 13 στὸν 16ο, καμμιὰ στὸν 17ο. Σ' ἐκεῖνες τῶν ἐτῶν 1585 καὶ 1592 δημοσιεύτηκε καὶ ἡ μετάφραση τοῦ Πολυβίου ἀπὸ τὸν 'Ιανὸ Λάσκαρη (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 278 καὶ 319 - 320), ἡ ὁποία ἔχει τυπωθεῖ ἀνεξάρτητα ἄλλες τέσσερες φορές, τὸ 1529, 1537, 1596 καὶ μία ἀχρονολόγητη (βλ., ἀντίστοιχα, Legrand, *XV - XVI*, I σ. 204 - 5, III σ. 367 - 8, IV σ. 343 καὶ III σ. 108).

***42.**—Ω'ΡΟΛΟΓΙΟΝ/Α"ρτι ἀκριβῶς ἐκδοθέν, καὶ/ἐπιμελῶς ἐπανορθωθὲν/Παρὰ τοῦ Σοφ. καὶ Παν. Α'μβροσίου Α'ββ./τοῦ Γραδενίγου, Βιβλιοφύλακος τοῦ/Α'ΓΙ'ΟΥ ΜΑ'ΡΚΟΥ./Μετὰ πλείσων Πασχαλίων, καὶ τοῦ Συν-/ταγματίου, περὶ πασῶν τῶν Νηςειῶν,/μεταγλωττισθέν-

τος εἰς κοινὸν ἰδίω-/μα παρὰ Νικηφόρου Γ'ερομ./τοῦ Πασχαλέως./ [Εἰκόνα βρεφοκρατούσης Παναγίας]/Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ, ,αχος./Παρὰ Α'ν δρέᾳ τῷ Γ'ουλιανῷ./

13 ἑκ.— φ. [1] + σ. ψις' [= 716] + φ. [10]. Στὴ σ. [2] ξυλογραφία μὲ τὸν Χριστὸ αἴροντα τὸν Σταυρό. Στὴ σ. κς' ξυλογραφία μὲ τὴν 'Αγία Τριάδα. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Casanatense: d. XIV. 11.

Τὸν ἴδιο χρόνο *Ὡρολόγιον*, μὲ διόρθωση ἐπίσης τοῦ 'Αμβροσίου Γραδενίγου καὶ τὰ κείμενα τοῦ Νικηφόρου Πασχαλέως, δημοσίευσε καὶ ὁ Ν. Γλυκὺς (= 743 σελίδες)· βλ. Legrand, *XVII*, II σελ. 326. 'Απὸ τοὺς τυπογράφους Giuliani μᾶς εἶναι γνωστὲς κι ἄλλες δυὸ ἐκδόσεις τοῦ 'Ωρολογίου, τῶν ἐτῶν 1645 καὶ 1667 (Legrand, *XVII*, σ. 3 - 4 καὶ 200).

***43.**—'ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ,/ΣΥ'Ν ΘΕΩ Α'ΓΙ'Ω./Νεωςὶ μετατυπωθείς, καὶ μετὰ ἐπιμελείας, ὧν/εἶχον πρώτερον σφαλμάτων/ἐκκαθαρθείς./Η' πίςις ἡμῶν, οὐκ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων/ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ./ [Μορφὲς δύο 'Αποστόλων].Ε'ΝΕΤΙ'ΗΣΙΝ. ,αχπ./ Παρὰ Α'νδρέᾳ τῷ Γ'ουλιανῷ.

21 ἑκ.— σ. 320 (A_4 - V_4). Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Casanatense: A. XII. 29.

Δὲν ἔχει βρεθεῖ ὡς τώρα, ἀπὸ ὅσο ξέρω, ἄλλη ἔκδοση τοῦ *'Αποστόλου* ἀπὸ τοὺς Giuliani.

44.—ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΝ/Ε'ΚΛΟΓΙΟΝ/Τουτέστιν οἱ ὡραιότεροι βίοι τῶν 'Αγίων, ἐκ τοῦ/Μεταφραστοῦ Συμεῶνος/'Εκλελεγμένοι, καὶ εἰς κοινὴν μεταφρασθέντες Διάλεκτον,/διὰ τὴν τῶν 'Ορθοδόξων ὠφέλειαν, παρὰ 'Αγαπίου/Μοναχοῦ τοῦ Κρητός,/ΝΕΩΣΤΙ ΜΕΤΑΤΥΠΩΘΕΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΜΕΤΑ/πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέντες./ΕΝΕΤΙΗΣΙ. 1680./Παρὰ Νικολάῳ Σάρῳ/,αχπ'/CON LICENZA DE' SUPERIORI.

21 ἑκ. — σ. 368.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 155 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, ὅ.π., σ. 68).

***45.**—LA/ROSAURA/Dramma per Musica./DEDICATA/All' Ill. st iss. [sic] Sig. e Padrone Colendiss./Il Signor Caualiere/ODOARDO VINCENTINO/REATINO./ [Φιγούρα γυναικείας μορφῆς μὲ ἄνθη] /IN ROMA, Per Marc' Antonio/& Orazio Campana 1695.

13 ἑκ.— σ. 71.— Casanatense: Comm. 328 (int. 5).

Στὶς σ. 3 - 4: 'Αφιερωτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Angelo Rosati· σ. 5: "Οτι ἡ ἐπιτυχία τῆς Rosaura στὴ σκηνὴ ὀφείλεται καὶ στὴ μουσικὴ τοῦ Giacomo Antonio Perti. Δὲν ἀναφέρεται τίποτα περὶ Bezzi (βλ. Legrand, *XVII.*, II σ. 456)· σ. 10: Imprimatur (χ.χ.).

Εἶναι ἔργο τοῦ 'Αντωνίου 'Αρκολέου. Στὴν προμετωπίδα τοῦ ἀντιτύπου τῆς Casanatense νεώτερο χέρι σημείωσε: *d' Antonio Arcoleo.* 'Ο Legrand (*ὅ.π.*) περιγράφει ἔκδοση τοῦ ἔργου στὰ 1689 καὶ ἀναφέρει πὼς ἔχει πληροφορία ὅτι ἡ δεύτερη ἔκδοση τοῦ ἔργου ἔγινε στὰ 1693.

***46.**—Miniera dell' Argutezze Scoperta dal Signor Silvio Arcudi, ed illustrata dal P. Alessandro Tomaso Arcudi suo Pronipote, de' Predicatori.

Δημοσιεύτηκε στὴ σειρά: La Galleria di Minerva overo Notizie Universali... Tomo secondo... In Venetia MDCXCVII, Presso Girolamo Albrizzi..., σελ. 297 - 316.— Casanatense: R.IV.13.

Μᾶς εἶναι γνωστὰ κι ἄλλα τρία ἔντυπα τοῦ 'Αλεξάνδρου Θωμᾶ 'Αρκούδη (ὁ ὁποῖος δημοσίευσε καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο Candido Malamorte Ussaro), ποὺ τὰ ἐνσωμάτωσε στὴν 'Ελληνικὴ Βιβλιογραφία ὁ E. Legrand *XVII*, V σ. 166 - 7, καὶ *XVIII*, I σ. 70 - 1 καὶ 119). 'Ο Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, σ. 452, κάμει λόγο καὶ γιὰ ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου, ποὺ δημοσιεύτηκαν, τῶν ὁποίων, ὅμως, δὲν ἔχει βρεθεῖ ἀντίτυπο.

47.—(Matthiae DEVARII, De Graecae linguae particulis. Noribergae 1700).

Ἔκδοση ποὺ ἀκόμα λανθάνει. Βλ. παρακάτω, στὶς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τὸ 1793.

***48.**—ΣΟΥΙΔΑΣ./SUIDAE LEXICON,/GRAECAE & LATINE./Textum GRAECUM cum MANUSCRIPTIS/Codicibus collatum a complurimis mendis purgavit,/NOTISQUE perpetuis illustravit:/Versionem Latinam AEMILII PORTI/ innumeris in locis correxit;/Indicesque AUCTORUM et RERUM adjecit/LUDOLPHUS KUSTERUS,/Professor humaniorum literarum in Gymnasio/Regio BEROLINENSI./ [Τυπ. Σῆμα] /CANTABRIGIAE,/ TYPIS ACADEMICIS. MDCCV./

[Τόμοι 3]: 42 ἐκ.— φ. [11]+σ. 932 /φ. [1]+σ. 775/ φ. [1]+σ. 719. Βιβλιοθήκη τῆς Τραπέζης τῆς 'Ελλάδος: R. 9.

Τῆς πρώτης ἔκδοσης τοῦ «Σουΐδα», σὲ λατινικὴ μετάφραση τοῦ Αἰμ. Πόρτου, τὸ 1619, γνωρίζουμε δυὸ ἀντίτυπα, ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους (Legrand, *XVII*, I σ. 134-5). Στὸν πρόλογο τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἐπανεκδόσεως, φ. [10ν], σημειώνει ὁ νέος ἐπιμελητής: «Ex Notis Aemilii Porti ea excerpsimus, quae ad rem facere, & alicujus momentis nobis esse videbantur. Sunt enim annotationes ejus leviores plerumque, & tironibus tantum aptae; quibus proinde Suidam onerare noluimus». Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ νέα ἔκδοση ἔλαβε ὑπ' ὄψη της βασικὰ τὴν πρώτη ἐκείνη, αἰτία γιὰ τὴν ὁποία (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου ἐπιμελητοῦ στὴν προμετωπίδα) ἐθεωρήσαμε δίκαιη τὴν ἐνσωμάτωσή της

στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Τὸ ἀντίτυπο ἔχει κιόλας ἀνακοινωθεῖ. Βλ. Ἕλλη Δ. Μαρσέλλου, *Παλαιαὶ ἢ σπάνιαι ἐκδόσεις παρὰ τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθ. 1975, σ. 17. Ἄλλα ἀντίτυπα: Leo Olschki, *Catalogo 135: Libri antichi in greco*, Φλωρεντία [1958;], ἀρ. 403, καὶ Ἀχιλ. Γ. Λαζάρου, *Κατάλογος ἐντύπων βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης*, Ἀθ. 1964, σ. 214 - 5.

49.—SANCTISSIMI DOMINI/NOSTRI/CLEMENTIS XI. / PONT. MAX./Homilia habita in Basilica S. Mariae ad Praesepe die/Natali Domini MDCCV/Graecè reddita/A DEMETRIO GEORGVLLIO/Peloponnesio Collegii Graecorum de Vrbe/Alumno./ VENETIIS, MDCCVI/Apud Antonium Bortoli/SUPERIORUM PERMISSU.

21 ἑκ.— σ. 10+[2 λ.].— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 177 (πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 75).

Γνωρίζουμε ἀρκετὲς ἐκδόσεις μεταφράσεων ὁμιλιῶν τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΑ′, καμωμένες ἀπὸ τοὺς Ἀλοΰσιο Ἀνδρούτση (Legrand *XVIII*, I σ. 40), Ἰωάννη Πατούσα (αὐτ., σ. 17 - 8), Λαυρέντιο Ἀμμιράλιο (Μ. Φώσκολος, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης*, ὅ.π., σ. 37 - 8), Μελέτιο Τυπάλδο (Legrand, *ὅ.π.*, σ. 16 καὶ 18), Ἱερώνυμο Τυπάλδο καὶ Ἰωάννη Ἀνδρέα Γρίττη Τυπάλδο (Μ. Φώσκολος, *Συμπλήρωμα στὶς ἑλληνικὲς ἱστορικὲς βιβλιογραφίες*, «Ὁ Ἐρανιστὴς» ΙΒ′, 1975, σ. 35, 36). Δὲν γνωρίζαμε, ὡς τώρα, καμμιὰ μετάφραση τοῦ Πελοποννήσιου Δημητρίου Γεωργούλη. Ξέρουμε μονάχα ὅτι συνεργάστηκε, τὸ 1708, στὴν ἔκδοση τῆς συλλογῆς «Ἄνθη Εὐλαβείας», στὴν ὁποία (σ. 5) δημοσιεύεται 8στιχό του, σὲ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλώσσα, ἀφιερωμένο στὸν διευθυντὴ τοῦ Φλαγγινιανοῦ Ἰωάννη Πατούσα, καὶ τὸν ἑπόμενο χρόνο στὴ συλλογὴ τοῦ Ἰωάννου Ἀβραμίου, *Ἀπανθίσματα ποιητικὰ συλλεχθέντα εἰς τὴν δαφνόστεφηφορίαν... Γεωργίου Ὑπομενᾶ*... Ἀπὸ τὰ βιογραφικά του εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ 1711 σπούδαζε νομικὰ στὴν Πάδοβα (βλ. Ἀρ. Π. Στεργέλλης, *Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸν 17ο καὶ 18ο αἰ.*, Ἀθ. 1970, σ. 68), ἀφοῦ πρῶτα εἶχε μείνει μερικὰ χρόνια στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Ἦταν ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων Χρύσανθου Νοταρᾶ, ἀπὸ τὴν μητέρα του Σκαρλάτα Νοταρᾶ, γι' αὐτὸ πιὸ συχνὰ ἀναφέρεται σὰν Νοταρᾶς, παρὰ σὰν Γεωργούλης. Μετὰ τὴν Πάδοβα ἔδρασε στὸ Βουκουρέστι, ὅπου ξέρουμε ὅτι μετέφρασε διάφορα ἔργα. Βλ. γι αὐτὸν Ar. Camariano - Cioran, *Les académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 221, 247, καὶ Ἀθ. Ε. Καραθανάση, *Ἡ Φλαγγίνειος σχολὴ τῆς Βενετίας*, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 297. Ἀπὸ ὅσα ξέρω δὲν εἴχαμε ὡς τώρα ἀπὸ καμμιὰν ἄλλη πηγὴ πληροφορία πὼς ὁ Δημ. Γεωργούλης, ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχη, σὰν μαθητὴς τοῦ παπικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης μετέφρασε καὶ δημοσίευσε λόγο τοῦ πάπα. Προσθέτουμε γι' αὐτὸν μερικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, προπαντὸς σχετικὰ μὲ τὶς σπουδές του στὴ Ρώμη, βγαλμένα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Κολλεγίου, καὶ θὰ ἐπανέλθουμε ἄλλοτε, ἀναλυτικότερα, σὲ μελέτη πιὸ σύνθετη. Γιὸς τοῦ Γεωργίου γεννήθηκε στὰ Τρίκαλα Κορινθίας στὶς 26 Ὀκτ. 1689 καὶ μπῆκε στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης

στὶς 22 Νοεμβ. 1701. Ἐκεῖ σπούδασε γραμματική, ρητορικὴ καὶ λογικὴ ὡς τὶς 21 Ἰουν. 1707, ποὺ πῆρε ἄδεια, «ob periculum phtisis», ν' ἀναχωρήσει, χωρὶς ν' ἀποτελειώσει τὶς σπουδές του.

***50.**—DISSERTATIO/HISTORICO - PHILOLOGICO - THEOLOGICA/De/VERSIONE NOVI/TESTAMENTI,/BARBARO - GRECA,/Quam/DEO DANTE,/SUB PRAESIDIO/IOH. MICH. LANGII,/Theol. Doct. & Prof. Publ. Ordin. h.t./suae Facultatis Decani, nec non Verbi Divini/Ministri,/H.L.Q.C./d. XXI. Octobr. Anno MD. CCVII./Disquisitioni publicae subjiciet/ JOH. MICHAEL DOEDERLINUS,/Weissenburgo - Francus./Editio altera, emendatior./ALTDORFI,/Literis Jodoci Wilhelmi Kohlesii./

19 ἐκ.— σ. 16.— Casanatense: Miscell. 1889 (int. 4).

Ἡ dissertatio αὐτὴ δημοσιεύτηκε πάλι τὸ 1708, στὸ ἔργο τοῦ Joh. Mich. Langius, Philologiae Barbaro - Graecae... (Legrand, *XVIII*, I σ. 62 - 4). Ὁ Legrand, σ. 64, δίνει σύντομες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐδῶ περιγραφόμενη ἀνεξάρτητη ἔκδοση, χωρὶς νὰ παραπέμπει σὲ ἀντίτυπο. Θεωρήσαμε χρήσιμη τὴν ἐκτενέστερη ἀνάλυση τοῦ φυλλαδίου.

Πραγματεύεται, βασικά, τὸ θέμα τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης σὲ νέα ἑλληνικὴ γλώσσα ἀπὸ τὸν Μάξιμο Καλλιουπολίτη, ποὺ δημοσιεύτηκε, μὲ πρόλογο καὶ τοῦ Κυρίλλου Λούκαρη, τὸ 1638 σὲ τόπο ποὺ δὲν ἀναφέρεται στὸ ἔντυπο, παρ' ὅλο ποὺ ὑπάρχουν καὶ ἀντίτυπα στὰ ὁποῖα δηλώνεται ὅτι τὸ ἔργο τυπώθηκε στὴ Γενεύη (βλ. E. Legrand *XVII*, I σ. 663 - 8). Ὁ συγγραφέας τῆς πραγματείας, προσπαθώντας νὰ δικαιολογήσει τὴν ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως τῆς Γραφῆς σὲ γλώσσα νέα ἑλληνική, ἀναδημοσιεύει ἀποσπάσματα τόσο ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ μεταφραστῆ Μάξιμου ὅσο κι ἀπὸ τὸν δεύτερο πρόλογο τοῦ Λούκαρη. Ἐπιχειρεῖ νὰ προσδιορίσει τὸν τόπο ποὺ τὸ ἔργο τυπώθηκε καὶ ἐξηγεῖ γιατὶ ἡ μετάφραση αὐτὴ δὲν κυκλοφορήθηκε εὐρύτερα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

Ὁ ἴδιος στὴ σελ. 5 τοῦ φυλλαδίου γράφει σχετικὰ μὲ τὸν μὴ ἀναγραφόμενο τόπο ἐκδόσεως τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Alii Genevam allegant; alii Antwerpiam; alii Amstelodamum; alii alia loca. Multis probabilissimum videtur, in Belgio hanc editionem esse adornatam, sive Amstelodamum, sive alius locus praelum subministrarit; quanquam B. Prof. Koenigius noster... in ea fuerit opinione, Genevam potius, quàm urbem quandam Belgicam operam typographicam huic libro applicuisse».

Ὁ ξένος μελετητὴς ἔχει ὑπόψη του τὴν νέα ἔκδοση τῆς μεταφράσεως, στὸ Λονδίνο, ποὺ ἔγινε τέσσερα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν δημοσίευση τῆς διατριβῆς του, τὸ 1703, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ μοναχοῦ Σεραφεὶμ τοῦ Μυτιληναίου (βλ. E. Legrand *XVIII*, I σελ. 30 - 1), καί, φυσικά, ἀγνοεῖ τὴν λίγο ἀργότερα τρίτη «ἐν Ἅλα τῆς Σαξωνίας» τοῦ ἔτους 1710, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Ἀναστασίου Μιχαὴλ καὶ τοῦ Λιβερίου Κολέττη (βλ. E. Legrand *XVIII*, I σελ. 89 - 93, καὶ συμπληρωματικὲς πληροφορίες στοὺς Γ. Λαδᾶ -Ἀθ. Χατζηδῆμο, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰώνα*, Ἀθ. 1964, σ. 4). Ἀναδημοσιεύει (σελ. 7 - 8) ἀπόσπασμα ἀπὸ σχετικὴ πληροφορία ποὺ δίνει ὁ μοναχὸς Ἱερεμίας, καὶ ποὺ δημοσιεύεται στὸ

Χρονικὸ Φιλίππου τοῦ Κυπρίου (βλ. E. Legrand, *XVII*, II σελ. 443-5), ὁ ὁποῖος, μιλώντας γι αὐτὴ τὴν ἔκδοση τοῦ 1638, μεταξὺ ἄλλων γράφει:... «κὰν ταύτην τινὲς μεθερμήνευσαν Βαρβαροφόνως, ἀλλ' ἄχρηστος ὤπται ἡ μετάφρασις, οὐδεὶς γὰρ ὠνήσεται», καὶ θεωρεῖ σὰν αἴτια τῆς περιορισμένης στὸν ἑλληνικὸ χῶρο κυκλοφορίας τῆς πρώτης ἐκείνης μεταφράσεως τὰ ἑξῆς:

«1) Graecorum superstitiosam vetustatis venerationem et fastum insignem, qui facilé praefationem utramque & maximé illa, quae § V & VI tam ex Maximi Calliupolitae, quàm ex Patriarchae Cyrilli epistola excerpseramus in malam partem acceperat: 2) Cyrilli Patriarchae fata, et ex collusione cum Reformatis famam non obscuram, quâ, quemadmodum Graeci perquam offendebantur; ita non est mirum, quòd metaphrasin, illam pro pignore istius habuerint collusionis, & idcirco totam operam parvi fecerint. His si quis velit 3) addere rationem «ex nimio» (quòd prolixitas operis & nitor elegantium characterum postulabant) «pretio»; fortè non adeo aberrarit à scopo. In nostris terris Exemplar (quo ego quondam ex favore celeberrimi Possessoris sum usus, & unde varia excerpta Benevolo Lectori jam communicavi) B. Prof. Koenigio... sex constitit florenis, sive quatuor imperialibus: Unde facilé conjicere licet, in Oriente pretium non potuisse esse minus, quod homines sortis tenuioris vix uni libro impenderint? Plane igitur verum fuerit, quod dixerat Jeremias, illam metaphrasin inter Graeculos, paucos habuisse emturientes» (σελ. 8).

Στὴν τελευταία σελίδα τοῦ φυλλαδίου, ὅπου τὰ «Corollaria Respondentis» ὁ ξένος ὑποστηρικτὴς τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας μεταξὺ ἄλλων γράφει:

«Falluntur, qui linguam Barbaro - Graecam cultum minimè mereri affirmant, eamque ut ignotam et nimis obscuram vilipendunt et rejiciunt».

***51.**— ΛΟΓΟΙ / ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ / ΕΙΣ ΤΟ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΠΑΘΟΣ, ΚΑΙ/ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝΔΟΞΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ / Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ι'ησοῦ Χριςοῦ,/ΣΥΝΤΕΘΕΝΤΕΣ/Παρὰ Α'θανασίου Ι'ερομονάχου/Βαρούχα τοῦ Κρητός, / Εἰς ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν πιςῶν/. Νῦν μὲν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντες./Παρὰ δὲ Ι'ωάννου Ι'ερέως τοῦ Α'βραμίου / πάσῃ ἐπιμελείᾳ διορθωθέντες. / [Τυπ. σῆμα: N. S.] / ΕΝΕΤΙΗΣΙ. 1711./Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ. ,αψια'./CON LICENZA DE SUPERIORI.

15,5 ἐκ.— σ. 218. Στὴ σ. [8] ξυλογραφία μὲ τὴ Σταύρωση.— Casanatense: hh.V. 8.

Στὶς σ. 3 - 7 προσφωνητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ 'Αθανασίου Βαρούχα:

Πρὸς πάντας τοὺς ἐντευξομένους ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς 'Ιερομένους, Κοσμικούς, κ(αὶ) Μοναχούς, μετάνοια, ὑγεία, κ(αὶ) πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλημα.

"Αγιοι καὶ φιλόχριστοι Πατέρες, κ(αὶ) 'Αδελφοί μου Χριστιανοί, ὅσοι λάβετε τούτους τοὺς ζ'. Λόγους, σᾶς παρακαλῶ νὰ τοὺς δεχθῆτε, καὶ νὰ ἀκούσετε μὲ πᾶσαν τιμὴν καὶ θεϊκὴν εὐλάβειαν τὰ ἅγια Πάθη τοῦ Κυ(ρίου) μας 'Ιησοῦ Χριστοῦ, κ(αὶ) νὰ τὰ χαράξετε μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, ὡσὰν τὰ ἐχάραξεν ὁ Χ(ριστὸ)ς

εἰς τὸ κορμί του, καὶ τὰ ἐδέχθηκε μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, διὰ νὰ μᾶς συγχωρέσῃ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ νὰ μᾶς βάλλῃ εἰς τὴν βασιλείαν του. Ἂν θέλετε, καὶ σᾶς ἀρέσει νὰ τοὺς διαβάσετε εἰς αὐτὴν τὴν θρηνητικὴν καὶ πικραμένην ἡμέραν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Παρασκευῆς, χρεία εἶναι, νὰ ἀναγνώσετε εἰς τὸν Ὄρθρον εἰς τὴν σ'. Ὠδήν, τὸν πρῶτον Λόγον τοῦ Ὄρθρου. Καὶ τὴν ἡμέραν εἰς [σ. 4] τὴν Πρώτην Ὥραν τὴν πρώτην Στάσιν. Καὶ πρῶτον ἂς διαβάζωνται οἱ τρεῖς Ψαλμοὶ τ(ῆς) Ὥρας, τὰ Τροπάρια, ἡ Προφητεία, ὁ Ἀπόστολος, κ(αὶ) τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ εὐθὺς καθίζοντας ὁ Λαός, ἂς διαβάζῃ κανένας Ἱερομένος καλόφωνος, διαχωριστά, κ(αὶ) εὔμορφα, κ(αὶ) κατανυκτικά, μὲ πᾶσαν εὐλάβειαν τὴν Πρώτην Στάσιν, νὰ ἀκούουσι μὲ καλὴν σιωπὴν ὅλοι ἐκεῖνα τὰ θλιβερὰ καὶ πονετικὰ λόγια, νὰ εὐχαριστοῦσι τὸν σταυρωθέντα Χριστόν, κ(αὶ) νὰ κλαίουσι τὰς ἁμαρτίας τους. κ(αὶ) ἔτζι ἂς γένῃ κ(αὶ) εἰς τ(αῖς) ἄλλαις τρεῖς Στάσαις. Ὁ σ'. Λόγος ἂς διαβάζεται εἰς τ(ὸν) Ὄρθρον τοῦ μεγάλου Σαββάτου. κ(αὶ) ὁ ζ'. εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Κυριακὴν τ(ῆς) Λαμπρᾶς, καθὼς ὁποῦ εἶναι ἐδῶ εἰς τοῦτο τὸ Βιβλίον σημαδεμένοι. Καὶ διὰ νὰ γίνεται ἡ μάζωξις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν μεγάλην Παρασκευήν, χρειάζετ(αι) οἱ Προεστοί, ὁποῦ εἶναι εἰς Χώραις, ἢ εἰς Χωρία, ἢ εἰς Μοναστήρια, νὰ τὸ προφωνοῦσι προτήτερα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἢ ἄλλην ἡμέραν, ὁποῦ εἶναι πολλοὶ εἰς τὴν Ἀκολουθίαν, κ(αὶ) νὰ τοὺς προειποῦσι νὰ τὸ δώσουσι λόγον ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, νὰ τὸν μάθουσιν ὅλοι, νὰ μαζωχθοῦσιν εἰς τὴν τάδε Ἐκκλησίαν, ὁποῦ νὰ εἶναι μεγαλήτερη, καὶ τόπος ἐπιτήδειος νὰ σταθοῦσιν οἱ ἐρχόμενοι, νὰ ἀκούσουν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταῖς πληγαῖς, καὶ τοὺς πόνους του. Καὶ ἂν θέλουσι νὰ δεχθῇ ὁ Θεὸς τὴν ἀκολουθίαν, καὶ προθυμίαν, [σ. 5] κ(αὶ) εὐλάβειαν, κ(αὶ) κόπον, κ(αὶ) τὴν καλήν τους προαίρεσιν, ἂς συμαζώξουσιν ὅλον τὸν νοῦν τους, κ(αὶ) τὴν ὄρεξίν τους αὐτὴν τὴν ὥραν οἱ Προεστοί, κ(αὶ) ὁ Λαός, εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χ(ριστο)ῦ, νὰ περισσεύῃ ὁ πόνος τους τὴν κακοσύνην τῶν Ἰουδαίων, ὁποῦ τὸν ἐστ(αύ)ρωσαν. Ναὶ Ἀγαπητοί, ἂς τ(ὸν) τιμήσωμεν μὲ μίαν καλὴν κ(αὶ) ἀγαπημένην συμφωνίαν, ἂς τὸν εὐχαριστήσωμεν εἰς (τὴν) μεγάλην εὐσπλαγχνίαν, ὁποῦ ἠθέλησε νὰ πάθῃ τόσα κακὰ διὰ ἐμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς, καθὼς ἠκούσετε καὶ ἄλλαις φοραῖς, κ(αὶ) θέλετε ἀκούσῃ κ(αὶ) τῶρα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, διὰ καλλήτερην κ(αὶ) ἀλησμόνηστον ἐνθύμησιν. Ἀδὲν ἐσυμφωνοῦσαν οἱ ἀσεβεῖς κ(αὶ) ἄπιστοι Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἄρχοντες, καὶ ὁ θεόργιστος Λαὸς τῶν Ἰουδαίων, δὲν ἐστ(αύ)ρωναν τ(ὸν) Χ(ριστό)ν. ἔτζι κ(αὶ) τῶρα, ἀδὲν συμφωνήσουν Ἐκκλησιαστικοί, κ(αὶ) Λαϊκοί, δὲν δοξάζετ(αι) οὐδὲ θεραπεύεται ὁ Χριστός. Ἐκεῖνοι ἐκάμασιν ὡσὰν ἐχθροί, μὰ ἐμεῖς ἂς κάμωμεν ὡς φίλοι τὴν θεάρεστον συμφωνίαν. Καὶ πρῶτον οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἂς φωνάζουσι πάντα τους τοῦ Κυρίου τὰ δικαιώματα. διατὶ ἀδὲν τὸ κάνουσι, γίνονται φονεῖς εἰς ταῖς ψυχαῖς, ὁποῦ διὰ νὰ μὴν τοὺς μιλοῦσιν, ἁμαρτεύουν, κ(αὶ) κολάζοντ(αι). Μαρτυρᾶ το ὁ μέγας Χρυσόστομος. Φόνων ὑπεύθυνοι οἱ διδάσκαλοι κρίνονται, ὅταν μὴ πάντα, χωρὶς ὑποστολῆς ἐξηγοῦνται τοῦ Θεοῦ τὰ δικαιώματα. Καὶ τὸ παθένουσι κ(αὶ) αὐτοὶ ὡς τὸν Ἰωνᾶν τ(ὸν) προφήτην εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ ὅσοι δὲν πείθοντ(αι) [σ. 6] τ(ῆς) Ἐκκλησίας, τὸ παθένουν ὡς τὸ ἔπαθαν οἱ Νινευῖται τ(ὴν) δευτέραν φοράν, ὁποῦ ἐπῆγεν ὁ Προφήτης Ναούμ, κ(αὶ) τοὺς ἐμίλησε, κ(αὶ) μὴν ὑπακούοντας εἰς τὰ λόγια του, νὰ μετανοήσουν, ἐκαταποντίσθησαν ἂν τ(ὴν) ἡμέραν ἐτούτην ἐτρόμαξαν τὰ ἄψυχα στοιχεῖα, κ(αὶ) ἄλλαξαν τ(ὴν) ὄψιν τους, κ(αὶ) τ(ὴν) ἔδειξαν Θ(εὸ)ν τους μετὰ σημάδια ὁποῦ ἐκάμασι, στέκει καλὰ νὰ μὴ δείξωμεν σήμερον (καὶ) ἐμεῖς τ(ὴν) ἀγάπην μας; Βαρὺ σᾶς φαίνετ(αι) νὰ ξαργήσωμεν μίαν ἡμέραν διὰ ἐκεῖνον, ὁποῦ ἐκρεμάσθη εἰς

τ(ὸν) Στ(αυ)ρόν, κ(αὶ) ἀπέθανε διὰ τ(ὴν) ἀγάπην [sic] μας, κ(αὶ) διὰ τ(ὴν) ἐλευθερίαν μας αὐτ(ὴν) τ(ὴν) ἡμέραν; Ἂν ἦτον θάνατος ἑνὸς παραμικροῦ ἀν(θρώπ)ου, ἐξαργιοῦμαν, νὰ τ(ὸν) συντροφεύσωμεν· κ(αὶ) εἰς τοῦ Χ(ριστο)ῦ τὰ πάθη δὲν μᾶς ἐγνοιάζετ(αι), κ(αὶ) ἂν ἔβρεχεν ἢ ἀβρωστία ἦτον, ἢ ἄλλον ἐμπόδιον, ἐξαργιοῦμαν κ(αὶ) δὲν ἐψηφοῦμαν τὸ διάφορον· κ(αὶ) εἰς τ(ὴν) στ(αύ)ρωσιν τοῦ Χ(ριστο)ῦ δὲν χαρίζομεν μίαν ἡμέραν, ὁποῦ δὲν χάνομεν, ἀλλὰ κερδένομεν; κ(αὶ) ἀδὲν ἀκούσωμεν τὰ Πάθη του σήμερον μὲ μίαν ἐνθύμησιν ἀλησμόνηστον, πότε θέλετε νὰ τὰ ἀκούσωμεν; ὦ ἐθνικὴ ἀπιστία. ὦ φοβερὴ τυφλάγρα ὦ τρομερὴ ἀσέβεια, κ(αὶ) παντοτινὴ ἀπαν(θρω)πία, κ(αὶ) Ἰουδαϊκὴ σκληροκαρδία; Ὦ πῶς ἐπαραστρατήσαμεν ὅλοι μας ἀπὸ τ(ὴν) στράταν τοῦ Θ(εο)ῦ, κ(αὶ) ἀπὸ τὸ μεγάλον μας χρέος, ὡσὰν νὰ εἴμεσθεν ἔπιστοι [sic]. Καλὰ τὸ λέγει ὁ Προφήτης Δα(βίδ). Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν. οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. Ἀλήμονον, οὐδὲ κἄν τούτην τ(ὴν) ἡμέραν δὲν εἴμεσθεν καλοὶ νὰ ἀκούσωμεν τ(ὴν) ἄμετρον ἀγάπην κ(αὶ) ἐλεημοσύνην, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θ(εὸ)ς εἰς ἐμᾶς διὰ τ(ὴν) εὐσπλαγχνίαν του; [σ. 7] Τούτη περισσεύει ὅλαις τ(αῖς) θλιβεραῖς κ(αὶ) κατανυκτικαῖς ἡμέραις ὁλονοῦ τοῦ χρόνου, κ(αὶ) ὅσοι τ(ὸν) τιμοῦσι μὲ νηστείαν, κ(αὶ) εὐλάβειαν, ἐλεημοσύνην, κ(αὶ) μετάνοιαν, λαμβάνουν εὔκολα τ(ὴν) συγχώρεσιν, (ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ) ὡς τ(ὸν) μετανοημένον Λῃστὴν, ὁποῦ τ(ὸν) ἔβαλεν ὁ Χ(ριστὸ)ς εὐθὺς εἰς τ(ὸν) παράδεισον. Τέλος πάντων Ἐγὼ ἔκαμα ὡς τὰ μικρὰ κ(αὶ) πτωχὰ παιδία, ὁποῦ δὲν δύνουνται νὰ δουλέψουν, κ(αὶ) μαζώνουσιν ἀπὸ τὰ πεσμένα ἀστάχυα τῶν θεριστῶν, καὶ ἀπὸ τ(αῖς) μαδισμέναις ῥώγαις τῶν τρυγητῶν, κ(αὶ) φιλεύουσι τοὺς γονεῖς, κ(αὶ) τὰ ἀδέλφια τους. ἔτζι κ(αὶ) ἐγὼ εὑρισκόμενος πτωχὸς κ(αὶ) μικρὸς ἀπὸ ἀρετὴν κ(αὶ) μάθησιν, μαζώνοντας τοῦτα τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγα λόγια ἀπὸ τὰς Ἁγίας Γραφάς, κ(αὶ) Διδασκάλους, σᾶς ἔστεσα τὴν πν(ευματ)ικὴν Τράπεζαν τ(ῆς) ἁγίας καὶ προσκυνητ(ῆς) Στ(αυ)ρώσεως τοῦ Χ(ριστο)ῦ εἰς ψυχικὴν σ(ωτη)ρίαν. κ(αὶ) δὲν χρειάζετ(αι) ἄλλο, παρὰ νὰ ὑπακούσετε. κ(αὶ) σᾶς προσκυνῶ μὲ πᾶσαν ταπείνωσιν τ(ῆς) καρδιάς μου, ζητῶντας τ(ὴν) εὐχήν, καὶ τὴν εὐλογίαν σας. κ(αὶ) σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν καλήν μου προαίρεσιν, κ(αὶ) νὰ παρακαλεῖτε τ(ὸν) Θεόν, νὰ μοῦ συγχωρέσῃ τὰς ἁμαρτίας μου. Ἀμήν.

Ὑγιαίνετε ἐν Χ(ριστ)ῷ Ἰ(ησο)ῦ τῷ δι' ἡμᾶς στ(αυ)ρωθέντι.

Δοῦλός σας ταπεινός, κ(αὶ) κατὰ Θεὸν ἠγαπημένος
Ἀθανάσιος ἀνάξιος Ἱερομόναχος
Βαρούχας ὁ ἐκ Κρήτης

Εἶναι ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου γνωρίζουμε ἄλλες 12 ἐκδόσεις στὸν 18ο αἰώνα. Πρόκειται γι' αὐτὴν ποὺ ὁ Φ. Ἡλιού, *ὅ.π.*, σ. 322[137], τὴν περιέλαβε στὶς ἀβιβλιογράφητες καὶ χρονολογικὰ τὴν ὑπέθεσε παλαιότερη τοῦ 1721. Τὸ ἴδιο ἔτος ὁ Ν. Σάρος ἐτύπωσε καὶ τὸ Ἑβδομαδευχάριο τοῦ Ἀθ. Βαρούχα (Γ. Σ. Πλουμίδης, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας*, «Ὁ Ἐρανιστής», Θ' 1971, σ. 259).

52.—ΘΗΣΑΥΡΟΣ / ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ / ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟΥ / ΚΑΙ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ/Τοῦ Θεσσαλονικέως,/Μετὰ τῆς προσθήκης ἐν τῷ τέλει καὶ ἑτέρων ἑπτὰ/Λόγων ψυχωφελεστάτων, τῆς τε Εξηγήσεως/τοῦ Πάτερ ἡμῶν./Νεωστὶ Μετατυπωθείς, καὶ ἐκ πολλῶν σφαλμάτων μετὰ πάσης/

ἐπιμελείας ἐκκαθαρθεὶς παρ' Ἀλεξάνδρου/Καγκελλαρίου./CON LICENZA DE' SUPERIORI/E'NETIHΣI/Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ/,αψκς'.

22 ἑκ.— σ. 552.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 147 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 64).

***53**.—ΝΙΚΗΤΟΥ / ΑΚΩΜΙΝΑΤΟΥ / ΧΩΝΙΑΤΟΥ/ΙΣΤΟΡΙΑ· / NICETAE ACOMINATI/CHONIATAE,/MAGNI LOGOTHETAE SECRETORUM, INSPECTORIS ET JUDICIS VELI,/Praefecti sacri cubiculi:/HISTORIA·/HIERONΥMO VVOLFIO OETINGENSI INTERPRETE./Editio Glossario Graeco-barbaro auctior, & ope MSS. Reg. emendatior,/Cura et studio CAROLI ANNIBALIS FABROTI JC./ [Διακοσμητικὸ] /VENETIIS,/EX ΤΥΡΟGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX/.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἑκ.— φ. [18]+σ. 373+[29].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 67).

***54**.—ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ/ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ/ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ./GEORGII ACROPOLITAE/MAGNI LOGOTHETAE/HISTORIA,/JOELIS CHRONOGRAPHIA COMPENDIARIA,/& JOANNIS CANANI Narratio de Bello CP./LEONE ALLATIO INTERPRETE, CUM EJUSDEM NOTIS, & THEODORI DOUZAE Observationibus./Accessit Diatriba de GEORGIORUM Scriptis./ [Ἔμβλημα]. /VENETIIS,/EX ΤΥΡΟGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET LECTORE./

38 ἑκ.— φ. [4]+σ. 1 - 156+1 - 167+[8].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Οἱ σημειώσεις τοῦ Λ. Ἀλλατίου στὸ β' μέρος τοῦ τόμου, στὶς σ. 1 - 43, καὶ ἡ διατριβή του *De Georgiis* στὸ ἴδιο μέρος, στὶς σ. [57] - 167. Συσταχωμένο μέ: Δούκα, Βυζ. Ἱστορία (βλ. ἀρ. 58). Ἡ πρώτη ἔκδοση τῆς Ἱστορίας τοῦ Γ. Ἀκροπολίτου, μὲ μετάφραση τοῦ Λ. Ἀλλατίου, ἔγινε τὸ 1651 (Legrand *XVII*, II σ. 51).

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β' σ. 167 - 8).

***55.**—IMPERIUM / ORIENTALE / SIVE/ANTIQUITATES / CONSTANTINOPOLITANAE/IN QUATUOR PARTES DISTRIBUTAE: / QUAE EX VARIIS SCRIPTORUM GRAECORUM OPERIBUS/& praesertim ineditis adornatae, Commentariis, & Geographicis, Topogra/phicis, aliisque quam plurimis monumentorum ac nomismatum tabellis/illustrantur &, ad intelligentiam cum sacrae tum prophanae historiae appri/me conducunt./Opera et studio DOMNI ANSELMI BANDURI Ragusini, Presbyteri ac Monachi/Benedictini e Congregatione Melitensi./TOMUS PRIMUS/ [Ἔμβλημα]. VENETIIS,/EX ΤΥΠΟGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX.

[Στὸν κολοφώνα καὶ τῶν δύο τόμων]: Graeci textus/Innumeris in locis totum Opus purgatum, mendis & illustratum/CORRIGENTIBUS/D. GEORGIO PATUSSA ATHENIENSE/FLANGINIANI SEMINARII RECTORE,/ET. D. FRANCISCO ALBERTINI/ECCLECIAE S. BARTHOLOMAEI ALUMNO/necnon S. Officii Venetiarum Consultore/.

Τὸν ἴδιο χρόνο:... Tomus SECUNDUS...

38 ἑκ.

Tom. I = φ. [2]+σ. lvj+φ. [1]+[1 χάρτ.]+σ. 176+344+[51].

Tom. II = φ. [2]+σ. 345 - 708+[8]+80+[16].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis. *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 64 - 65).

***56.**—ΛΑΟΝΙΚΟΥ / ΚΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΟΥ / ΑΘΗΝΑΙΟΥ / ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΚΑ./LAONICI/CHALCOCONDYLAE/ ATHENIENSIS/ HISTORIARUM LIBRI DECEM./Interprete CONRADO CLAUSERO Tigurino./CUM ANNALIBUS SULTANORUM,/Ex interpretatione JOANNIS LEUNCLAVII./Accessit Index Glossarum Laonici Chalcocondylae, studio et opera/CAROLI ANNIBALIS FABROTI IC. / [Εἰκόνα] / VENETIIS, / EX ΤΥΠΟGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M.D.CC XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἑκ.— φ. [4]+σ. 1 - 380+φ. [13].— Στὸν τόμο προτάσσεται: *Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβδος [sic] Χρονική*...—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Τὴν ἔκδοση ἀναφέρει καὶ ὁ Γ. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς*, σ. 91. Ἄλλο ἀντίτυπο Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 66 - 7).

***57.**—HISTORIAE / BΥZANTINAE / SCRIPTORES / POST THEOPHANEM,/PARTIM NUNC PRIMUM EDITI,/PARTIM RECENSITI, ET NOVA VERSIONE ADORNATI:/quorum Catalogum proxima pagina indicabit./Cura et studio τοῦ Μακαρίτου R.P. FRANCISCI COMBEFISII/Ordinis FF. Praedicatorum Congreg. S. Ludovici. / [Μονόγραμμα]/VENETIIS,/EX TΥPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE/.

38 έκ.— φ. [4]+σ. 1 - 443+[4].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὸν τόμο προηγεῖται: Anastasii Bibliothecarii Historia Ecclesiastica...

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 74.)

***58.**—DUCAE/MICHAELIS DUCAE NEPOTIS/HISTORIA BΥZANTINA/RES IN IMPERIO GRAECORUM/GESTAS COMPLECTENS:/A IOANNE PALAEOLOGO I. AD MEHEMETEM II./Accessit CRONICON BREVE, quo Graecorum, Venetorum,/ & Turcorum aliquot gesta continentur./ E BIBLIOTHECA REGIA, nunc primum in lucem edita,/versione Latina, et Notis illustrata./ Studio & opera ISMAELIS BULLIARDI./ [Ἔμβλημα]/VENETIIS/ EX TΥPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA·/M. DCC. XXIX·/

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 έκ.— φ. 13+[1 λ.]+σ. 203+12.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

***59.**—ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ/ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ/ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ·/ NICEPHORI GREGORAE/BΥZANTINA HISTORIA·/TOMUS PRIMUS./Libri XI. ab HIER. VVOLFIO jampridem Latini facti, & in lucem editi:/iidem nunc auctiores & castigatiores quam antea·/TOMUS SECUNDUS./Libri XIII. nunc primum e Codd. Mss. eruti, & typis mandati./Ex his Libros fere XI Latine vertit JOH. BOIVIN, Bibliothecae Regiae Custos alter. / Idem Codices contulit, Notas addidit, et alias Appendices./ [Διακοσμητικό]/ VENETIIS,/EX TΥPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 έκ.— φ. [32]+σ. 577+φ. [1]+σ. 76+[32].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 68.)

***60**.—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ/ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ/ΑΠΟΒΑΣΙΛΕΩΣ /ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Δ'./IOANNIS CANTACUZENI/EX IMPERATORIS/HISTORIARUM/LIBRI IV./JACOBUS PONTANUS Soc. Jesu Latine vertit, & Notas suas cum JACOBI/GRETSERI ejusdem Societatis Adnotationibus addidit./Graece nunc primum prodeunt ex codice MS. Bibliothecae Viri Illustrissimi/PETRI SEGUIERII Franciae Cancellarii./[Εἰκόνα]./VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M.DCC.XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE.

38 έκ.— φ. [12]+σ. 1 - 724+1 - 76+φ. [18] — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 66).

***61**.—ΙΩΑΝΝΟΥ/ΚΙΝΝΑΜΟΥ/ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ /ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΛΟΓΟΙ ΕΞ./JOANNIS CINNAMI/IMPERATORII GRAMMATICI/HISTORIARUM LIBRI SEX,/SEU DE REBUS GESTIS/A JOANNE ET MANUELE COMNENIS IMPP. CP./ Accedunt CAROLI DU FRESNE, D. DU CANGE, Regi a Consiliis,/et Franciae apud Ambianos Quaestoris, Notae Historicae et Philologicae./HIS ADJUNGITUR/PAULI SILENTIARII DESCRIPTIO SANCTAE SOPHIAE, QUAE/nunc primum prodit Graece & Latine, cum uberiori Commentario./[Μονόγραμμα] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./ M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 έκ.— φ. [6]+σ. 238+[11].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Συσταχωμένο μὲ τὸν δεύτερο τόμο τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ (βλ. ἀρ. 68).

***62.**—GEORGII CODINI/ET ALTERIUS CUJUSDAM ANONYMI/EXCERPTA/DE ANTIQUITATIBUS CONSTANTINOPOLITANIS,/Edita In lucem opera & studio/PETRI LAMBECII HAMBURGENSIS:/cum Latina versione, & Animadversionibus necessariis./ACCEDUNT MANUELIS CHRYSOLORAE EPISTOLAE TRES/de comparatione veteris et novae Romae./ET IMP. LEONIS COGNOMINE SAPIENTIS ORACULA/cum Figuris, atque antiqua Graeca Paraphrasi./Addita est etiam Explicatio Officiorum sanctae ac magnae Ecclesiae, juxta eorum ordinem,/ Interprete BERNARDO MEDONIO Tolosate./ [Ἔμβλημα]. VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/ M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [4]+σ. 1 - 211.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Συσταχωμένο μέ: Γεωργίου Κωδηνοῦ, De officiis..., καὶ Notitia dignitatum omnium... Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ Χρυσολωρᾶ στὶς σ. 81 - 98.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 60).

***63.**—GEORGIUS CODINUS/CUROPALATA,/DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE,/ET AULAE CONSTANTINOPOLITANAE./Ex versione P. JACOBI GRETSERI Soc. JESU, cum ejusdem in Codinum/Commentatior. libris tribus, & de Imaginibus non manufactis Opere./In hac Editione praeter comparatum cum Regiis MMSS. Graecum textum, et repa/ratam Latinam versionem, accedunt inediti ex Regia et Mazarina Bibliotheca./Officialium Catalogi, et ad Codini mentem locupletes Notae./Adjunguntur recentiores Orientalium Episcopatuum Notitiae, voces honorariae,/ appellationes dignitatum indices, quibus postremis saeculis Ecclesiastici/vel Aulici Proceres salutabantur./Cura et opera P. JACOBI GOAR Paris. Ord. Praedic. Congreg. Reform. S. Ludovici./ [Ἔμβλημα]/VENETIIS, EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/A

THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE/.

38 έκ.— φ. [8]+σ. 1 - 362+φ. [9].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων. Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 61).

***64.**—ΑΝΝΗΣ/ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ / ΠΟΡΦΗΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΗΣ/ΑΛΕΞΙΑΣ·/ANNAE COMNENAE/PORPHYROGENITAE CAESARISSAE/ALEXIAS, SIVE DE REBUS AB ALEXIO IMPERATORE/VEL EJUS TEMPORE GESTIS,/ LIBRI QUINDECIM./E Bibliotheca BARBERINA nunc primum editi,/Et a PETRO POSSINO Soc. JESU Presbytero Latina Interpretatione, Glossario, et/Notis illustrati, una cum SINNAMO Continuatore ANNAE, et aliis quibusdam/ad ALEXIADEM spectanibus./Accesserunt Praefationes ac Notae DAVIDIS HOESCHELII Augustani, ex Editione anni/MDCX. itemque Notae Historicae & Philologicae CAROLI DU-FRESNE & c./ [Εἰκόνα] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M.DCC. XXIX·/

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 έκ.— φ. [6]+σ. 425+116+φ. [16] — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

***65.**—ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ/ΤΟΥ ΜΑΝΑΣΣΗ/ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ· / CONSTANTINI / MANASSIS / BREVARIUM HISTORICUM./EX INTERPRETATIONE JOANNIS LEUNCLAVII,/cum ejusdem, & JOANNIS MEURSII Notis./ACCEDIT VARIARUM LECTIONUM LIBELLUS,/cura LEONIS ALLATII, et CAROLI ANNIBALIS FABROTI JC./Item Glossarium Graeco-barbar. Studio ejusdem FABROTI./ [Εἰκόνα] /VENETIIS, EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE.

38 έκ.— φ. [4]+σ. 165+[9].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὶς σ. 118 - 135: EX MS. CODICE LEONIS ALLATII/IN/CONSTANTINI MANASSIS/ANNALIUM EDITIONEM MAURICIANAM/LEC-

TIONES VARIAE,/Quibus loca mutila ac manca supplentur, depravata corriguntur, totus denique/Auctor nitori suo pristino restituitur./

Δημοσιευμένο μαζὶ μὲ Νικήτα Ἀκομινάτο (βλ. ἀρ. 53). Ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ ἔργου, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Λ. Ἀλλατίου, ἔγινε τὸ 1655 (Legrand *XVIII*, II σ. 80 - 1). Ἄλλα ἀντίτυπα στὴ Μονὴ Ὀλυμπιώτισσας (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, *ὅ.π.*, σελ. 165), καὶ στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 66). Πρβλ., ἐπίσης, Carmela Jacono, *Bibliografia di Leone Allacci...*, Παλέρμο 1962, σ. 31.

***66.**—ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ/ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ./GEORGII PACHYMERIS/ANDRONICUS/PALAEOLOGUS/sive/HISTORIA RERUM/AB ANDRONICO SENIORE/In Imperio gestarum usque ad Annum ejus AEtatis undequin / quagesimum. / E BIBLIOTHECA BARBERINA/Interprete PETRO POSSINO e Soc. JESU./ACCESSERUNT EJUSDEM, OBSERVATIONUM/LIBRI TRES./ [Εἰκόνα]. /VENETIIS,/ EX ΤΥΡΟGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἑκ.— φ. [5]+σ. 7 - 377+[1 λ.]+φ. [1]+σ. 1 - 2+113 - 116+7 - 134+φ. [13].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σ. 59).

***67.**— ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ/ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ. / GEORGII PACHYMERIS / MICHAEL / PALAEOLOGUS/SIVE/HISTORIA RERUM/A MICHAELE PALAEOLOGO/ Ante Imperium,/& in Imperio gestarum./NUNC PRIMUM EDITA/EX BIBLIOTHECA BARBERINA/Interprete PETRO POSSINO e Soc. JESU./ACCESSERUNT EJUSDEM OBSERVATIONUM LIB. TRES,/et Appendix: Specimen Sapientiae Indorum Veterum./[Εἰκόνα]./VENETIIS,/EX ΤΥΡΟGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA/M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἑκ.— φ. [5]+79[= 7] — 291[=295]+σ. 3 - 195+[13].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β', σελ. 60).

***68.**—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ/ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ/ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ/ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ/ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ,/ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΑΣΗΚΡΗΤΙΣ/ΧΡΟΝΙΚΟΝ./JOANNIS ZONARAE/MONACHI/MAGNI ANTEA VIGILUM PRAEFECTI,/ET PRIMI A SECRETIS/ANNALES./CAROLUS DU FRESNE, DOM. DU CANGE,/Regi a Consiliis, et Franciae apud Ambianos Quaestor, VVolfianam Editionem cum scriptis/Codicibus contulit: Latinam Versionem recensuit, Annales Notis illustravit./TOMUS PRIMUS/ [Εἰκόνα] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX./

Τὸν ἴδιο χρόνο:... TOMUS SECUNDUS...

[Στὸν κολοφώνα τοῦ β' τόμου]: CORRIGENTE/Tum hunc, cum antea editus Tomos/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/ FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἑκ.— Tom. I: φ. [12]+σ. 488.— Tom II. φ. [2]+σ. 251+97+[58].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

***69.**—PEREMPTORIUM / ICONOMACHIAE,/ PER/JACOBUM PICENIUM/REVIVISCENTIS,/AB/ALOYSIO ANDRUZZI/SANTANDREA/Em: ^{mo}, ac Rev: ^{mo} S.R.E. Card./FRĀCISCO ANTONIO/FINY/DICATUM./Additi sunt tres Indices, Capitum,, SS. Patrum, &/Rerum notatu digniorum./VENETIIS./ MD. CCXXX/.

18 ἑκ.— σ. [22]+XVI+296.— Casanatense: B.X. 49.

Τὸ βιβλίο περιγράφτηκε ἀπὸ τὸν Μ. Φώσκολο, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία*, ὅ.π., σελ. 52 - 53 (φωτογραφία προμετωπίδος πρὶν ἀπὸ τὴ σ. 33), ἀπὸ ἀντίτυπο ποὺ ἔχει χρονολογία 1729. Στὸ ἀντίτυπο τῆς Casanatense προηγεῖται τῆς κυρίας προμετωπίδος φύλλο ποὺ ἔχει τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἀλλὰ χωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ τυπογράφου (typis Albritianae Societatis) καὶ μὲ χρόνο ἐκδόσεως 1730. Πρόκειται βέβαια γιὰ «τράβηγμα» τοῦ ἑπόμενου ἔτους, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἄδεια τῆς ἐκτυπώσεώς του δόθηκε στὶς 8 Ὀκτ. 1729. Ἄρα εἶναι ὀρθὴ ἡ πληροφορία τοῦ Α. Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*. [Α'], Ἀθ. 1854, σ. 177, καὶ τοῦ Κ. Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἀθ. 1869, σ. 466, ὅτι τὸ ἔργο ἐκδόθηκε (καὶ) τὸ 1730.

***70.**—LEONIS / ALLATII / ΣΥΜΜΙΚΤΑ / SIVE / OPUSCULA/GRAECA ET LATINA,/VETUSTIORA, & RECENTIORA./

[Εἰκόνα] /VENETIIS,/Typis Jo. BARTISTAE PASQUALI./M. DCC.XXXIII./SUPERIORUM PERMISSU./

38 ἐκ.— φ. [3]+σ. 40+123.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Μὲ Σύμμικτα τοῦ Λ. Ἀλλατίου γνωρίζουμε δυὸ παλαιότερες ἐκδόσεις, τελείως ἄσχετες μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὴν ποὺ ἐδῶ περιγράφουμε: 1) Τοῦ 1653 (Coloniae Agr.). Δύο βιβλία μὲ [16] φ.+302 σ. καὶ φ. [1]+σ. 458+φ. [3] (Legrand *XVII*, II σ. 71). 2) Τοῦ 1658, (ποὺ ἀπὸ τὸν E. Legrand, *ὅ.π.*, σ. 220 - 7, διορθώθηκε σὲ 1668) στὴ Ρώμη, ὅπου, σὲ 24 σελίδες, τὸ εὑρετήριο τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα προόριζε ὁ σοφὸς Χῖος νὰ δημοσιεύσει στὰ 10 βιβλία τῶν Συμμίκτων του ποὺ εἶχε προγραμματίσει. Ὁ E. Legrand, *ὅ.π.*, ἀναδημοσιεύει ὁλόκληρο τὸ φυλλάδιο. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι ὁ μὲν Κ. Σάθας, *Νεοελλ. Φιλολογία*, ὅ.π., σελ. 273, μᾶς δίνει χρονολογία 1698, ἡ ὁποία σίγουρα προῆλθε ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος, ἀντὶ 1668, ἡ δὲ Carmela Jacono, *Bibliografia di Leone Allacci...*, ὅ.π., σ. 27, χρονολογεῖ τὴν ἔκδοση μὲ 1657. Γιὰ τὴν τελευταία δὲν ξέρουμε ἂν πρέπει νὰ τὴν διορθώσουμε σὲ 1667 ἢ 1668, ἂν δηλαδὴ κυκλοφορήθηκαν καὶ ἀντίτυπα μὲ χρονολογία 1657.

Στὴν περιγραφόμενη ἔκδοση (τῆς ὁποίας ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου· βλ. N. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β′, σ. 36 - 7. Πρβλ. καὶ Carm. Jacono, *ὅ.π.*, σ. 30), ποὺ περιέχονται «μικρὰ ἔργα» τοῦ Λ. Ἀλλατίου, τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται μονάχα σὲ μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ δημοσιεύονται στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου. Συγκεκριμένα:

Σελ. 21 - 27: Leonis Allatii, De solea...

Σελ. 29 - 37: Leonis Allatii, Epistola prima, De liturgia S. Jacobi...

Σελ. 38 - 44: Leonis Allatii, Epistola secunda, Pro Graecorum communione...

Σελ. 45 - 47: Leonis Allatii, De lignis Sanctae Crucis...

Σελ. 49: Ex Leonis Allatii literis.

Σελ. 75 - 80: Melchioris Inchoferi, De eunuchismo dissertatio ad... Leonem Allatium.

Σελ. 82 - 88: Leonis Allatii, Confutatio fabulae de Joanna Papissa...

Σελ. 94 - 114: Ἰωάννου Ἀναγνώστου, Διήγησις... Leone Allatio interprete.

Σελ. 116 - 118: Ἰωάννου Ἀναγνώστου..., Μονωδία... Leone Allatio interprete.

Σελ. 120 - 123: Θεοδώρου [Γαζῆ], Περὶ ἀρχαιογονίας Τουρκιῶν... Leone Allatio interprete.

***71.**—PER LE AVGVSTISSIME NOZZE/DELLE ALTEZZE REALI/DI/VITTORIO AMEDEO/DVCA DI SAVOIA/E/MARIA ANTONIA FERDINANDA/INFANTA DI SPAGNA/COMPONIMENTI POETICI/IN VARIE LINGVE RACCOLTI/DA GIVSEPPE AMEDEO ALIBERTI/DELLA CITTA' D' ASTI IN PIEMONTE/ [Ἔμβλημα] /IN ROMA,/nella Stamperia di Antonio de' Rossi, vicino alla Rotonda,/MDCCL./CON LICENZA DE' SVPERIORI.

28 ἑκ.— σ. [6]+108.— Biblioteca Apostolica Vaticana: R. G. M. III 38 int. 3.

Στὴ σ. 101: D. RAPHAELIS VERNAZZAE PRESBYTERI CHIENSIS S.T.D. in Bibliotheca Vaticana linguae Graecae Scriptoris, ejusdemque linguae in Collegio Vrbano de Propaganda Fide Professoris EPIGRAMMA.

Στὴ σ. 102: IDEM EPIGRAMMA IDIOMATE COMMVNI VERSV POLITICO EODEM AVCTORE.

Στὴ σ. 103 μετάφραση τοῦ στιχουργήματος στὰ λατινικά, ποὺ τὴν ἔκαμε ὁ Ἰταλὸς D. Franciscus Parisius.

Τὸ περιορισμένης λογοτεχνικῆς ἀξίας στιχούργημα τοῦτο τοῦ Χιώτη Ραφαὴλ Βερνάτσα (Χίος 1710 — Ρώμη 1780), σὲ γλώσσα ἀρχαϊκὴ ἑλληνικὴ πρῶτα καὶ κοινὴ δημώδη, στὴν ἑπόμενη σελίδα, ἀποτελεῖται ἀπὸ 18 δεκαπεντασύλλαβους ὁμοιοκατάληκτους στίχους καί, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν γάμων (1749) τοῦ Vittorio Amedeo τῆς Σαβόιας, δούκα τοῦ Πιεμόντε (1726 - 1796), μὲ τὴν Ἰνφάντη τῆς Ἱσπανίας Maria Antonia Ferdinanda, καὶ τὴν ἀναμονὴ ἀπόκτησης διαδόχου, ἀναφέρεται στὴν προσδοκώμενη ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου ἀπὸ τὸν τούρκικο ζυγό, ἐπειδὴ τὸν 17ο αἰώνα εἶχαν γίνει διαπραγματεύσεις, ποὺ ὅμως δὲν ἐτελεσφόρησαν, γιὰ νὰ διαδεχθοῦν τοὺς Τούρκους στὴ μεγαλόνησο οἱ γόνοι τοῦ οἴκου τῆς Σαβόιας. Ὁ καθολικὸς στὸ δόγμα ποιητὴς τελειώνει μὲ τὴν εὐχὴ γιὰ τὴ σύσφιξη τῶν φιλικῶν δεσμῶν Ἑλλάδας καὶ Ἰταλίας, μετὰ τὴν ἐξομάλυνση, βέβαια, τῶν θρησκευτικῶν διαφορῶν, μὲ τοὺς ἀρκετὰ ἄμουσους στίχους:

Καὶ Ἰταλία ἡ ὄμορφη κι ἡ ἔνδοξος Ἀθήνη
Ἔχει πάλιν ξανασφιχθῆ, θέλει γυρίσ' εἰρήνη.
Κι' Ἑλλάδα ἡ περίφημη κι ἡ ἀκουσμένη Ρώμη.
Μιὰ νὰ 'ν' αὐτῶν ἡ ἀπόφασις, μιὰ νὰ 'ν' ἀκόμ' ἡ γνώμη.

Μνεία γιὰ τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Ραφαὴλ Βερνάτσα (γιὰ τὸν ὁποῖο σύντομα στοιχεῖα βιογραφικὰ βλ. Θωμᾶ Παπαδοπούλου, *Αἰγαιοπελαγῖται μαθηταὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ Φροντιστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου*, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν», τ. 8, 1970, σ. 496), ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν συλλογὴ στὴν ὁποία δημοσιεύτηκε, εἶχε κάμει ὁ S. G. Mercati (*Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλατίου*, «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τ. 9, 1952, σελ. 711 - 714. Μετάφραση καὶ ἀναδημοσίευση τοῦ: *Testi volgari neoellenici tra le Carte Allacciane della biblioteca Vallicelliana*, «Studi Bizantini e Neoellenici», τ. III, Ρώμη 1931, σ. 283 - 290). Ἀργότερα ὁ M. Vitti ἐδημοσίευσε ἄρθρο γι' αὐτὸ τὸ στιχούργημα τοῦ Βερνάτσα (*Στίχοι τοῦ Χίου Ραφαὴλ Βερνάτσα γιὰ τὴν Κύπρο*, «Παρνασσός», τ. 2, 1960, σελ. 577 - 580), ὅπου, παράδοξο, ἂν καὶ παραπέμπει στὸ παραπάνω δημοσίευμα τοῦ Mercati, βεβαιώνει (σελ. 578) πῶς, παρ' ὅλο ποὺ ἔψαξε, δὲν βρῆκε σὲ ποιὰ συλλογὴ δημοσιεύτηκε τό ποίημα. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι ὁ M. Vitti τὸ ἀναδημοσίευσε ἀπὸ ἔντυπα φύλλα ποὺ ὑπάρχουν στὸν κώδικα τῆς Βαλλικελλιανῆς βιβλιοθήκης Allatianus CXXXII fasc. 47, ff. 1v, 2r, 3r, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ fasc. 46 f. 22r τοῦ ἴδιου κώδικα, ὅπου σώζεται τὸ αὐτόγραφο τοῦ Βερνάτσα, μὲ πολλὲς διορθώσεις. Μνεία, ἐπίσης, γιὰ τὴ συλλογὴ ποὺ τὸ ποίημα πρωτοδημοσιεύτηκε, ὑπάρχει στὰ ἴδια χειρόγραφα τῆς Ἀλλατιανῆς συλλογῆς, cod. CLXXII f. 28r, ἀπὸ τὸν φίλο καὶ κληρονόμο τοῦ Βερνάτσα Ἰταλὸ νομομαθῆ ἱερέα Agostino Mariotti.

72.—PSICHOFELIS/LOJI/IS TES EORTES KE KIRIAKES TU CHRONU/Sinthemeni parà tu/PATROS THOMA'/STANISLAU VELASTU/Tis tu Jisù Sinarofias. / EXAMINIA PROTI. / [Διακοσμητικὸ]/IS IT MESINA 1753./Dià tu Frangkiscu Gaipa./ Superiorum permissu.

[Στὴ σελ. 296]: Tutti quaderni A - Z; Aa - Oo.

16 ἑκ.— σ. 296. — Biblioteca Comunale (Palermo): C. M. A. 2813.

Στὴ σ. 2: Imprimatur δοσμένο ἀπὸ τὸν Vespesiano Maria Trigona, Provinciale Soc. Jesu (Palermo 27 - 4 - 1753). Στὴ σ. 3: To anagnosti - Prologos ermineuticos peri Proseuchis. Τὸ κείμενο ἀρχίζει ἀπὸ τὴ σ. 14 καὶ τελειώνει στὴ σ. 296. Λείπει τὸ index.

Ὁ E. Legrand, *XVIII*, I σ. 422 - 423 ἀναφέρει τὸ βιβλίο, πληροφορίες γιὰ τὸ ὁποῖο δανείζεται ἀπὸ τὸ ἔργο Biblioth. de la Compagnie de Jésus, ἔκδ. Sommervogel. Πρὶν ἀπὸ τὸν Legrand γιὰ τὸ βιβλίο γίνεται λόγος κι ἀπὸ τὸν Ἀνδρόνικο Δημητρακόπουλο, *Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν «Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν» Κ. Σάθα*, Λειψία 1871, σ. 102. Ἀπὸ τὴν ἔμμεση πληροφορία τοῦ Legrand βιβλιογραφεῖ τὸ βιβλίο κι ὁ Eugène Dallegio, *Bibliographie analytique d' ouvrages religieux en grec imprimés avec de caractères latins*, «Μικρασιατικὰ Χρονικὰ» 9 (1961), σελ. 410 - 411. Γιὰ τὸν Θ. Στ. Βελάστη καὶ τὸ ἔργο του βλ. πρόχειρα Κωνστ. Ι. Ἀμάντου, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν (1566 - 1822)*, Πειραιεὺς 1946, σ. 129 - 131.

73.—ΜΗΝ/ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ/ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ / ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ./Νεωστὶ μετατυπωθείς, καὶ ἐπιμελῶς/διορθωθεὶς παρὰ Κυρίου/Ἀλεξάνδρου Καγκελλαρίου./ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ 1755./Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ/ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας ,αψνε'./ Con Licenza de Superiori, e Privilegio.

31,5 ἑκ.— φ. 104.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 34 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 21).

Ἡ ἔκδοση ἀναγράφεται καὶ στὸν Legrand, *XVIII*, I σ. 447, ἀλλὰ χωρὶς μαρτυρία ἀντιτύπου.

Ἄλλο ἀντίτυπο ὑπάρχει στὴν Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη Ἀλεξανδρείας (βλ. Θ. Μοσχονᾶς, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, τ. Β' Ἀλεξάνδρεια 1946, σ. 184).

74.—ΜΗΝ/ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ/ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ./Νεωστὶ μετατυπωθεὶς καὶ ἐπιμελῶς/διορθωθεὶς παρὰ Κυρίου/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ./ ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ 1755./Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ./Ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας ,αψνε'./Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

31 ἑκ.— σ. 256.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 35. (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 21).

Ἡ ἔκδοση ἀναγράφεται καὶ στὸν Legrand, *XVIII*, I σελ. 447 - 8, ἀλλὰ χωρὶς παραπομπὴ σὲ ἀντίτυπο. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.

***75.**—ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ/ΔΑΒΙΔ/ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ/ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ/ΜΕΤΑ ΚΑΙ ΤΩΝ Ω'ΔΩΝ,/Νεωστὶ τυπωθὲν καὶ ἐπιμελῶς διορθωθὲν/παρὰ Κυρίου/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ./Ε'ΝΕΤΙΗ,ΣΙΝ./1758. ,αψνη'./Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ 'Ιωαννίνων./ Con licenza de' Superiori.

21 ἑκ.— σ. 235. Στὴ σελ. [4] χαλκογραφία μὲ τὸν Δαβὶδ. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Γεννάδειος Τ. 73.3/58 — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 204 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 84 - 85). «'Αβιβλιογράφητο» στὸν Φ. 'Ηλιού, *ὅ.π.*, σ. 324[192].

***76.**—VINDICIAE / CANONICARUM / SCRIPTURARUM/ VULGATAE LATINAE EDITIONIS./SEU VETERA SACRORUM BIBLIORUM FRAGMENTA/JUXTA/GRAECAM VULGATAM, ET HEXAPLAREM,/LATINAM ANTIQUAM ITALAM,/Duplicemque S. Eusebii Hieronymi Translationem,/NUNC PRIMUM IN LUCEM EDITA ATQUE ILLUSTRATA/OPERA ET STUDIO/JOSEPHI BLANCHINI VERONENSIS/Presbyteri Congregationis Oratorii Romani./ROMAE ANNO DOMINI MD CCLX./Ex Typographia S. Michaelis, sumptibus Hieronymi Mainardi/SUPERIORUM PERMISSU./

34 ἑκ.— Casanatense: B.X. 49.

'Απὸ τὴ σελίδα CCLXII καὶ ὕστερα: LEONIS ALLACII/DESCRIPTIO CODICIS CHISIANI,/Qui edetur in lucem Tomo II. hujus Editionis./

77.—ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ/ΤΟ ΜΕΓΑ/ΕΝ Ω' ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑΞΙΝ ΑΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ/ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ/Καὶ πάντα ὅσα ἐν τοῖς προτυπωθεῖσιν Εὐχολογίοις ἐξέδοτο./Προσετέθησαν δὲ καὶ αἱ τῶν χειροτονιῶν τάξεις κατὰ τὴν ἐν τῷ/'Αρχιερατικῷ 'Ερμηνείαν, ἤτε τῶν 'Εγκαινίων τοῦ Ναοῦ/'Ακολουθία, κατὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ ἔκδοσιν./Τὰ πάντα εὐρύθμως, καὶ κρείττονί τινι τάξει, ἢ ἐν τοῖς/προεκδοθεῖσιν Εὐχολογίοις ἐκτεθέντα./Νῦν μετατυπωθέν, πολλῶν τε σφαλμάτων ἐκκαθαρθέν, καὶ μετὰ/πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν/,αψο' Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ 1770./Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίου τῷ ἐξ 'Ιωαννίνων./ Con LICENZA DE' SUPERIORI.

26,5 ἑκ.— σ. 478. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 55. (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 28).

78.— ΜΗΝΑΙΟΝ / ΤΟΥ / ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ/Μετὰ τῆς ἀναγκαιοτέρας προσθήκης/ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ,/Νεωστὶ μετατυπωθέν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθὲν/παρὰ τοῦ Ἱεροδιακόνου/ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ/,αψοζ' Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ 1777./Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./Con Licenza de' Superiori.

32 ἑκ.— σ. [4 λ.] +280+[4 λ.] Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 32. Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 20.

Πρῶτος, ἀπὸ πληροφορία, μᾶς ἐγνώρισε τὴν ἔκδοση ὁ Legrand, *XVIII*, II σ. 243.

79.—ΒΙΒΛΙΟΝ/ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΕΝ ΣΥΝΟΨΕΙ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ/ΚΑΙ ΕΞΟΧΟΥΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ./Ἀρχόμενον ἀπὸ Κτίσεως Κόσμου, μέχρι τῆς ἁλώσεως/Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ἀκολούθων Σουλτάνων/ἄχρι τοῦ παρόντος χρόνου ,αψοη'./Συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀκριβῶν Ἱστοριῶν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν/γλῶτταν μεταγλωτισθὲν παρὰ τοῦ Ἱερωτάτου/Μητροπολίτου Μονεμβασίας, κυρίου/ΔΩΡΟΘΕΟΥ./Νῦν δὲ μετατυπωθέν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν,/ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ/ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ./Ε-ΝΕΤΙΗΣΙΝ/1778. ,αψοη'./ΠΑΡΑ ΝΙΚΟΛΑΩ ΓΛΥΚΕΙ ΤΩ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ./CON LICENZA DE' SUPERIORI./

22 ἑκ.— σ. [2 λ.]+555+[2 λ.].— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 150. (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σελ. 65 - 6).

Τὸ βιβλίο, μὲ διαφορὲς ὅμως στὸν τίτλο καὶ στὸν ἀριθμό(;) σελίδων, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Legrand *XVIII*, II σελ. 256, ὁ ὁποῖος δὲν καθορίζει ἀντίτυπο.

80.—ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ / ΣΩΤΗΡΙΑ / ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΑΝΥ ΩΦΕΛΙΜΟΝ/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΑ ΙΚΕΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ/ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ/Μετὰ τῶν Οἴκων, καὶ πολλῶν θαυμασίων τῆς αὐτῆς/ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΚΟΡΗΣ./Συντεθὲν εἰς κοινὴν τῶν Γραικῶν Διάλεκτον/ΠΑΡΑ ΑΓΑΠΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ τοῦ ΚΡΗΤΟΣ/Τοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω ἀσκήσαντος./Νεωστὶ Μετατυπωθὲν, καὶ ἐκ πολλῶν σφαλμάτων / μετὰ πάσης ἐπιμελείας Διορθωθέν./Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ/,αψξθ. 1779 [sic]./ΠΑΡΑ ΑΝΤΩΝΙΩ ΤΩ ΒΟΡΤΟΛΙ/CON LICENZA DE' SUPERIORI.

23 ἑκ.— σ. 435. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 159. (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 70).

Μᾶς εἶναι γνωστὴ ἄλλη μιὰ ἔκδοση τῆς «Ἁμαρτωλῶν Σωτηρίας» τοῦ Ἁγ. Λάνδου ἀπὸ τὸν Ant. Bortoli, τοῦ ἔτους 1765 (βλ. Γ. Λαδᾶς -Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰώνα*, τ. Β', Ἀθ.

1976, σ. 77). Καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1765 ἀντίτυπο ὑπάρχει στὴ μονὴ Λειμῶνος (Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 60). Στὸν Φ. Ἠλιού, *ὅ.π.*, σελ. 325[205] ὑπάρχει «ἀβιβλιογράφητη» ἔκδοση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν αὐτὸ Bortoli, τοῦ ἔτους 1765, στὴν ὁποία ὁ τίτλος ἀρχίζει: «Βιβλίον ὡραιότατον...» Ἴσως πρόκειται γιὰ ξεχωριστὴ ἔκδοση.

***81.**—ΜΗΝΑΙΟΝ/ΤΟΥ/ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ·/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ, ΑΠΑΣΑΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ,/Μετὰ καὶ τῆς ἀναγκαιοτέρας προσθήκης / ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ./Νεωςὶ μετατυπωθέν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν,/Παρὰ τοῦ ἱεροδιακόνου/ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ./,αψοθ'.ΕΝΕΤΙΗ,ΣΙ, 1779./Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων·/Con Licenza de' Superiori./ [Ἔμβλημα: Ν. Γ.] /ΜΙΜΗΤΑΙ ΕΣΤΕ/ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

30 ἑκ.— σ. 196 (A_4 - L_4 M_5).— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Τὴν ἔκδοση ἀναφέρει ὁ Legrand, *XVIII*, II σ. 312, ἀλλὰ ἀπὸ πληροφορία. Στὸν 18ο αἰώνα γνωρίζουμε ὅτι ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ν. Γλυκὺ τυπώθηκαν μηναῖα τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ 1732 (Legrand *XVIII*, I σελ. 239 - 240), 1754 (ἔκδοση ἀβιβλιογράφητη ἀκόμη. Ἀντίτυπο βλ. Ν. Gaidagis, *ὅ.π.*, τ. Β' σ. 138. Τὴν ἔκδοση εἶχε ἐπισημάνει ὁ Ἀνδρόν. Δημητρακόπουλος, *Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις*, *ὅ.π.*, σ. 102), 1771 (Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰώνα*, τ. Β', Ἀθ. 1976, σ. 91), 1784 (Φ. Ἠλιού, *ὅ.π.*, σελ. 222), 1791 (Γ. Λαδᾶς -Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791 - 1795*, Ἀθ. 1970, σ. 66), 1798 (Γ. Λαδᾶς -Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796 - 1799*, Ἀθ. 1973, σ. 155).

82.— ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ/ΤΟΥ/ΟΛΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ/περιέχον τὰς Ἀκολουθίας τῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν,/καὶ τῶν Ἑορταζομένων Ἁγίων./Ἔτι δὲ Ἀνωνύμους Ἀκολουθίας, πᾶσαν τε τὴν Ὀκτώη/χον καὶ τὰ ἕνδεκα Ἑωθινὰ Εὐαγγέλια./Καὶ ἄλλα ὡς ἐν τῷ πίνακι φαίνονται, προσέτι/καὶ Πασχάλιον ἐτῶν μγ'. 43./Νεωστὶ μετατυπωθέν, καὶ μεθ' ὅσης ἐπιμελείας/ἐκ πολλῶν σφαλμάτων ἐκκαθαρθέν./αψπ' ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ 1780./Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίου τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./Con Licenza de' Superiori.

33 ἑκ.— σ. 632. Στὸ δεύτερο φύλλο ξυλογραφία μὲ τὸν Χριστό, τοὺς τέσσερες Εὐαγγελιστὲς καὶ τοὺς Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 23 (πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *ὅ.π.*, σ. 19). Ἡ ἔκδοση ἔχει προαγγελθεῖ στὰ «ἀβιβλιογράφητα» ἀπὸ τὸν Φ. Ἠλιού, *ὅ.π.*, σ. 326[242].

***83.**—MAT. DEVARII/LIBER/DE/GRAECAE LINGVAE/PARTICVLIS/EMENDAVIT/ET/NOTAS ADDIDIT/IOH. GOTTFR. REUSMANN./RECTOR SCHOLAE SCHNEEBERG./E-

DITIO ALTERA./LIPSIAE,/Impensis IO. AMBR. BARTHII./ CIↃIↃ CCLXXXXIII.

20,5 ἐκ. — φ. [15]+σ. 386 + φ. [4] — ὀκτάφυλλα: α^{1-5} [6-8] — Z^{1-5} [6-8] $A\alpha^{1-5}$ [6-8] — Bb^{1-4} [5-6]. — Casanatense: Y. VIII. 57 (στὴν προμετωπίδα σφραγίδα τοῦ καρδιναλίου Casanata).

Περιεχόμενα: φ. [2] ἀφιέρωση τοῦ ἐπιμελητῆ I. G. Reusmann στὸν I.F. Fischer· φφ. [3 - 6]: Ὁ πρόλογος. Στὸ τέλος: Scripsi Schneeberg mense Martii A.C. CIↃIↃCCLXXV· φφ. [7-10]: Matthiae Devarii Praefatio in tractatum De Graecae linguae particulis· φφ. [11 - 15]: Ὁ πρόλογος τοῦ ἐγγονοῦ τοῦ Ματθ. Δεβαρῆ, ποὺ τὸν ἀναδημοσιεύει ὁ Legrand, *XV - XVI*, II σ. 52 - 59. Παραλείπονται μόνο ὅσα δημοσιεύει ὁ E. Legrand στὴ σ. 60· στὰ 4 χωρὶς ἀρίθμηση τελευταῖα φύλλα: Index particularum Graecarum... Καί: Emendata...

Τῆς γραμματικῆς αὐτῆς τοῦ M. Δεβαρῆ γνωρίζαμε, μέχρι σήμερα, τέσσερες ἐκδόσεις: Τῶν ἐτῶν 1588 Romae (Legrand, *ὅ.π.*,) 1700 Amstelaedami (Legrand, *XVII*, V σ. 167), 1718 Noribergae (Legrand, *XVIII*, I σ. 149) καὶ 1775 Lipsiae-Schleizae (Legrand, *XVIII*, II σ. 212). Ἀπὸ τὸν πρόλογο ὅμως τοῦ ἐπιμελητῆ τῆς ἐκδόσεως ποὺ παρουσιάζουμε προκύπτουν πληροφορίες γιὰ δυὸ ἀκόμα ἐκδόσεις τῆς γραμματικῆς αὐτῆς, οἱ ὁποῖες μέχρι σήμερα λανθάνουν.

Παραθέτουμε τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὶς σελ. $\alpha^{v}{}_{4}$ — $\alpha^{r}{}_{5}$: «...hoc Deuariano libello iterum edendo tironibus non ingratum munus oblatum iri iudicabamus, qui et eorum tenuitati fortunarum, cuius ratio his temporibus maxime habenda est, parabilior, et propter molis exilitatem esset tractabilior. Vt vero nova haec editio superioribus, quae, quantum quidem scio, omnino extant sex, et comtior et emendatior exiret, ante omnia romanum exemplar coepi conquirere. Exemplum enim Noribergense, hoc ipso ineunte seculo editum, quanquam in titulo ad romanum dicatur expressum, ita tamen vitiosum est, ut Eschenbachius, qui curauit, supinae negligentiae culpam effugere nequeat. Anglicanam vero editionem, quae prodiit Londini CIↃCICLVII. octonis, plane ignorauit. Sic enim in praefatione: opportune, ait, Matthaei huius Deuarii in hoc argumento labor sese obtulit, a multis hactenus desideratus, et nullibi, quantum quidem scio, post editionem Romanam, quae anno CIↃICLXXX VIII. [sic] prodiit, recusus. At hic libellus eodem anno, quo Noribergae prodibat, etiam apud Amstelodamenses editus est, et exempli utriusque ea est similitudo, ut praeter formam, qua internoscantur, omnia pene vitia habent communia, adeoque alterum ex altero ductum videatur. Etiam exemplum Londinense admodum negligenter fuit descriptum. Peropportune igitur accidisset, si Romani exemplaris videndi mihi copia data fuisset, ingratoque labore collationis reliquarum editionum supersedere potuissem...».

Ἀπὸ τὰ παραπάνω προκύπτει πὼς ὁ ἐπιμελητὴς γνωρίζει καὶ κάνει μνεία στὶς ἀκόλουθες ἕξη ἐκδόσεις τοῦ ἔργου:

1) Romae 1588. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω.

2) Londini 1657. Ἡ ἔκδοση δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιβεβαιωθεῖ. Ἡ ἄποψη ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀσαφὴ πληροφορία τοῦ Κ. Σάθα, *Νεοελλ. Φιλολογία*, *ὅ.π.*, σ. 159, ὁ ὁποῖος λέει πὼς τὸ ἔργο ἐκδόθηκε τὸ 1657 στὴ Νυρεμβέργη -Ἀμστελόδαμο - Λονδίνο.

3) Amstaelodami 1700. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω.

4) Noribergae 1700. Μᾶς εἶναι ἀκόμη ἄγνωστη. Ἡ ἔκδοση, ἡ ὁποία διατείνεται πὼς ἀκολούθησε ἐκείνη τὴν πρώτη τῆς Ρώμης τοῦ 1588, κατηγορεῖται, ἀπὸ τὸν ἐπιμελητὴ αὐτῆς ποὺ περιγράφουμε, ὅτι εἶναι γεμάτη λάθη κι ὅτι ἀγνόησε τὴν δεύτερη ἔκδοση τοῦ ἔργου, ἐκείνη τοῦ Λονδίνου στὰ 1657.

5) Noribergae 1718. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω. Ὁ ἐδῶ ἐπιμελητὴς δὲν τὴν μνημονεύει. Μὲ αὐτήν, ὅμως, πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ ἡ πληροφορία του ὅτι γνωρίζει συνολικὰ ἕξη ἐκδόσεις τοῦ ἔργου. Ἐξάλλου σχολιάζοντας κατηγόρησε τὴν ἔκδοση τοῦ 1700 στὴν ἴδια πόλη. Ἡ τῆς Νυρεμβέργης τοῦ 1718 ἦταν ἐπανέκδοση ἐκείνης καὶ δὲν χρειάστηκε ὁ Reusmann νὰ τὴν ἀναλύσει ἰδιαίτερα.

6) Lipsiae-Schleizae 1775. Τὴν γνωρίζουμε. Μνεία της ἐδῶ, στὸν πρόλογο, σελ. 6: Scripsi... CIↃIↃCCLXXV. Βλ. παραπάνω.

Ἐμεῖς τὶς δυὸ αὐτὲς ἀκόμα λανθάνουσες ἐκδόσεις θεωρήσαμε χρήσιμο νὰ τὶς προσθέσουμε στὴν παροῦσα ἐργασία ὄχι γι' ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ χρησιμεύσει ἡ μνεία τους σὰν κίνητρο γιὰ ἔρευνα ἀνευρέσεως ἀντιτύπων ποὺ νὰ τὶς ἐπιβεβαιώνουν.

***84**.—LIBRI/περὶ Φύσιος ἀνθρώπου/QVI INTER HIPPOCRATICOS EXTAT/CENSVRA./QVAM/RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO/SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO/CAROLO ANGVSTO/DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE/ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIO THVRINGIAE REL./CONSENSV/GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS/SPECIMINIS AVGVRALIS LOCO/PRO GRADV DOCTORIS/SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS/PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS RITE CONSEQVENDIS/A. D. XXIIII FEBRVARII CIↃIↃ CCLXXXXVII./OBTVLIT AVCTOR GEORGIVS MANVELI/BΥZANTINVS./IENAE/TΥPIS STRANCKANNI./

16,5 ἑκ.— φ. [2]+σ. 36.—Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη: Ε.Φ. 6293α.

Στὸ φ. [2]: ΤΟΙΣ/ΕΙΛΙΚΡΙΝΟΙΣ ΜΟΙ ΦΙΛΟΙΣ/ΚΥΡΙΟΙΣ ΚΥΡΙΟΙΣ/ΓΕΩΡΓΙΩ ΚΑΣΤΡΙΣΗΟΥ/ΤΩ/ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΚΥΡΙΑΝΝΗ/ΤΩ/ΕΚ ΡΑΨΑΝΗΣ/ΖΗΣΗ Χ. ΣΤΕΡ. ΤΑΟΥΤΟΥ/ΤΩ ΕΚ ΤΥΡΝΑ'ΒΟΥ ΤΗΣ ΘΕΤΤΑΛΙ'ΑΣ/ΤΟΥΤΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΔΙΟΝ/ΕΡΑΣΜΙΩΣ 'ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ./

Ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας, *Ἱστορικὴ βιβλιογραφία...*, τ. Α' Ἀθ. 1938, σ. 259, ἀναφέρει τὸ βιβλίο, ἀλλὰ μετέγραψε λανθασμένα τὴ χρονολογία του σὲ 1787.— Γιὰ τὸν Γεώργιο Μανουὴλ ἢ Ἐμμανουὴλ γνωρίζουμε ὅτι μετέφρασε τὸ ἔργο τοῦ Salomon Gessner, «Ὁ θάνατος τοῦ Ἄβελ», ποὺ δημοσιεύτηκε στὴ Λειψία τὸ 1795 καὶ ἀφιερώθηκε, ἐπίσης, στὸν Θεσσαλονικέα Γεώργιο Καστρίσιο (βλ. Γ. Λαδᾶ - Ἀθ. Δ. Χατζηδήμου, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791 - 1795*, Ἀθ. 1970, σ. 379), καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ch. Montesquieu «Ἔρευνα περὶ προόδου καὶ πτώσεως τῶν Ρωμαίων», ποὺ τὸ δημοσίευσε, πάλι στὴ Λειψία, τὸ ἴδιο ἔτος (*αὐτ.* σ. 356 - 8). Γι' αὐτὸν βλ. καὶ «Ἑρμῆς ὁ Λόγιος» Α' 1811, σ. 357.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Aelianus, De instruendis aciebus (Θ. Γαζῆς). Wesel 1670 (ἀρ. 41).
Ἀκομινάτος Ν., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 53).
Ἀκροπολίτης Γ., Χρον. συγγραφή (Λ. Ἀλλάτιος). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 54)
Aliberti G.A., Per le nozze (P. Βερνάτσας). Roma 1750 (ἀρ. 71).
Ἀλλάτιος Λ., Σύμμικτα. Venezia, I.B. Pasquali, 1733 (ἀρ. 70).
Ἀνδρούτσης Ἀλ., Perem. iconomachiae. Venezia 1730 (ἀρ. 69).
Ἀνθολόγιον. Βενετία, Δ. Θεοδοσίου, 1780 (ἀρ. 82).
Ἀπόστολος. Βενετία, τύπ. Κουνάδου, 1585 (ἀρ. 28).
Ἀπόστολος. Venezia, A. Giuliani, 1680 (ἀρ. 43).
Aretino Ang., De maleficiis (Θ. Διπλοβατάτζης). Venezia 1578 (ἀρ. 23).
Ἀριστοτέλης, Ἔργα (Θ. Γαζῆς, Ι. Ἀργυρόπουλος, Ν. Λ. Θωμαΐος). Aureliae Allobr. (= Genève), R. Roviere, 1605 (ἀρ. 31).
Ἀριστοτέλης, Προβλήματα (Θ. Γαζῆς). Venezia, Aldus, 1504 (ἀρ. 1).
Ἀρκολέος Ἀντ., Rosaura. Roma, Campana, 1695 (ἀρ. 45).
Ἀρκούδης Ἀλ. Θ., Miniera. Venezia, G. Albrizzi, 1697 (ἀρ. 46).

Banduri A., Imp. Orientale (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 55).
Βαρούχας Ἀθ., Λόγοι. Βενετία, Ν. Σάρος, 1711 (ἀρ. 51).
Bartoli a Saxoferrato, Opera (Θ. Διπλοβατάτζης). Venezia, Giunti, 1615 (ἀρ. 33).
Βελάστης Θ. Στ., Psichofelis loji. Messina, F. Gaipa, 1753 (ἀρ. 72).
Biondo da Forli, Roma ristaurata (Ι. Ταρχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1543 (ἀρ. 12).
Biondo da Forli, Roma ristaurata (Ι. Ταρχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1558 (ἀρ. 19).
Blanchini G., Vindiciae (Λ. Ἀλλάτιος). Roma, G. Mainardi, 1760 (ἀρ. 76).
Bolzanius Urb., Gramm. (M. Μουσοῦρος). Venezia, P. Rabani, 1545 (ἀρ. 13).

Χαλκοκονδύλης Ν., Ἱστορία (γαλλ.). Paris, Angelier, 1584 (ἀρ. 27).
Χαλκοκονδύλης Ν., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 56).
Clemens XI (papa), Ὁμιλία (Δ. Γεωργούλης). Venezia, Ant. Bortoli, 1706 (ἀρ. 49).
Combefisius L., Hist. Byz. (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 57).
Cornelius L. (= Inchofer), Monarchia (Λ. Ἀλλάτιος). Venezia 1648 (ἀρ. 36).
Corona pretiosa - Στέφανος... Venezia, Sabii, 1549 (ἀρ. 15).

Δαμασκηνὸς Ι., Ἔκδ. ὀρθοδόξου πίστεως. Venezia, Sabii, 1531 (ἀρ. 5).
Δαμασκηνὸς Στουδίτης, Θησαυρὸς (Γρ. Βλάχος). Venezia, A. Guliani, 1667 (ἀρ. 40).
Δαμασκηνὸς Στουδίτης, Θησαυρὸς (Α. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Γλυκύς, 1726 (ἀρ. 52).
Δεβαρῆς Ματθ., De gr. linguae. Londini 1657 (ἀρ. 38).
Δεβαρῆς Ματθ., De gr. linguae. Noribergae 1700 (ἀρ. 47).
Δεβαρῆς Ματθ., De gr. linguae. Lipsiae 1793 (ἀρ. 83).
Doederlinus I.M., Dissertatio (Μαξ. Καλλιουπολίτης). Altdorfii 1707 (ἀρ. 50).
Δωρόθεος Μονεμβ., Βιβλίον ἱστορικὸν (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκύς, 1778 (ἀρ. 79).
Δούκας Μ., Hist. Byz. (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 58).

'Ετυμολογικὸν Μέγα (Μ. Μουσοῦρος, Ι. Γρηγορόπουλος). [Genève], H. Commelini, 1594/5 (ἀρ. 29).
Εὐχολόγιον. Βενετία, Δ. Θεοδοσίου, 1770 (ἀρ. 77).

Franco D., Commentario. [Venezia]. 1539 (ἀρ. 9).
Franco D., Commentario. [Venezia] 1541 (ἀρ. 10).

Γαζῆς Θ., De mensibus. Venezia, M. Sessa, 1525 (ἀρ. 3).
Γρηγορᾶς Ν., Ρωμ. ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 59).

"Ομηρος, "Απαντα (Ι. Λάσκαρης). Basileae, I. Hervagius, 1551 (ἀρ. 18).
"Ομηρος, Ποικίλα (Δ. Χαλκοκονδύλης). Venezia, L.A. Giunti, 1537 (ἀρ. 8).
"Ομηρος, Ποικίλα (Δ. Χαλκοκονδύλης). Venezia, I. Farreus, 1542 (ἀρ. 11).
"Ομηρος, "Υμνοι (Γ. Δαρτόνας). Venezia, Sessa, [15..] (ἀρ. 30).
"Ομηρος, 'Ιλιὰς (Ι. Λάσκαρης). Vuormantiae (= Worms), 1563 (ἀρ. 21).
'Ωρολόγιον ('Αμβρ. Γραδενίγος). Venezia, A. Giuliani, 1676 (ἀρ. 42).

'Ιωάννης Χρυσόστομος, De incompreh. Dei nat. (Θ. Γαζῆς). Paris 1621 (ἀρ. 34).

Καντακουζηνὸς Ι., 'Ιστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 60).
Κίνναμος Ι., 'Ιστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 61).
Κωδηνὸς Γ., De antiq. CP. (Μ. Χρυσολωρᾶς — Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 62).
Κωδηνὸς Γ., De officiis (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 63).
Κομνηνὴ "Αννα, 'Αλεξιὰς (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 64).

Λάνδος 'Αγ., 'Εκλόγιον. Βενετία, Ν. Σάρος, 1680 (ἀρ. 44).
Λάνδος 'Αγ., 'Αμαρτωλῶν σωτηρία. Venezia, Ant. Bortoli, 1779 (ἀρ. 80).
Λάσκαρης Κ., Γραμματική. Venezia, Sabii, 1550 (ἀρ. 17).
Lindanus W., Concordia ('Ιερεμίας Β' Τρανός). Coloniae 1583 (ἀρ. 24).

Μανασσῆς Κ., Σύνοψις ἱστορική (Α. 'Αλλάτιος - Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 65).
Μανουὴλ Γ., Περὶ φύσιος ἀνθρώπου. Ienae 1797 (ἀρ. 84).
Μηναῖον Μαρτίου. Venezia, Ant. Pinelli, 1614 (ἀρ. 32).
Μηναῖον Σεπτεμβρίου (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκύς, 1779 (ἀρ. 81).
Μηναῖον 'Οκτωβρίου ('Αλ. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Σάρος, 1755 (ἀρ. 73).
Μηναῖον Νοεμβρίου ('Αλ. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Σάρος, 1755 (ἀρ. 74).
Μηναῖον Δεκεμβρίου. Venezia, Sabii, 1528 (ἀρ. 4).
Μηναῖον Δεκεμβρίου (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκύς, 1777 (ἀρ. 78).
Molino A., I fatti di M. Blessi. Venezia, G. Giolito de'Ferrari, 1561 (ἀρ. 20).
Μουσαῖος, 'Ηρὼ καὶ Λέανδρος (Μ. Μουσοῦρος). Venezia, F. Giunti, 1519 (ἀρ. 2).
Μουσαῖος, 'Ηρὼ καὶ Λέανδρος (Μ. Μουσοῦρος). Basileae, N. Bryling., 1550 (ἀρ.16).

Παχυμέρης Γ., Α. Παλαιολόγος (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 66).
Παχυμέρης Γ., Μ. Παλαιολόγος (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 67).
Παπαδόπουλος Ν., Epistola. [Venezia 1572] (ἀρ. 22).
Παυσανίας, Περιήγησις (Μ. Μουσοῦρος). Francfurt 1583 (ἀρ. 25).
Πλάτων, "Απαντα (Μ. Μουσοῦρος). Basileae, I. Valder, 1534 (ἀρ. 7).
Πλούταρχος, 'Ηθικὰ (Ι. Ταρχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1548 (ἀρ. 14).

Προκόπιος, Ἀνέκδοτα (Ν. Ἀλεμάννος). Paris 1663 (ἀρ. 39).
Ψαλτήριον, 1584 (ἀρ. 26).
Ψαλτήριον (Α. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Γλυκύς, 1758 (ἀρ. 75).
Πτολεμαῖος, Inerr. stellarum (Ν. Λ. Θωμαΐος). Venezia, Aldus, 1533 (ἀρ. 6).

Ρόδιος Νικηφ., Παράκλησις. Venezia, I.A. Giuliani, 1648 (ἀρ. 37).

Σουΐδας (Αἰμ. Πόρτος). Cantabrigiae 1705 (ἀρ. 48).

Θεόφραστος, Περὶ φυτῶν (Θ. Γαζῆς). Amstelodami 1644 (ἀρ. 35).

Ζωναρᾶς Ι., Χρονικὸν (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 68).

Θωμᾶς Ι. Παπαδόπουλος